Book Reviews

- M.A. van Bakel, R. Borofsky, *Making history; Pukapukan and anthropological constructions of knowledge*. Cambridge: Cambridge University Press, 1987. 201 pp.; ill.
- Andrew Beatty, J.A. Feldman et al., *Nias, tribal treasures: Cosmic reflections in stone, wood and gold*, Delft: Volkenkundig Museum Nusantara, 1990.
- A.G. van Beek, Christian F. Feest, *Technologie und ergologie in der Völkerkunde*, Band 2, Berlin: Dietrich Reimer Verlag, *Ethnologische Paperbacks*, 1989. xiv, 290 pp., Alfred Janata (eds.)
- N. Bootsma, Bernhard Dahm, José Rizal, *Der nationalheld der Filipinos*, Zürich: Munster-Schmidt Verlag Göttingen, 1988, 88 pp.
- Aart G. Broek, John de Pool, *Bolívar op / en Curaçoa: Historische novelle / leyende histórico* [Inleiding door / introducción del L.W. Statius van Eps en / y E. Luckmann-Levy Maduro; vertaling uit het Spaans door L. Hoetink-Espinal], Zutphen: De Walburg Pers, 1988.
- Martin van Bruinessen, Peter Kloos, *Door het oog van de antropoloog: Botsende visies bij heronderzoek*. Muiderberg: Dick Coutinho, 1988, 148 pp.
- J.G. de Casparis, Charles Higham, *The Archaeology of mainland Southeast Asia. From 10,000 B.C. to the fall of Angkor*. Cambridge World Archaeology, Cambridge: Cambridge University Press, 1989.
- H.J.M. Claessen, Luc de Heusch, *Ecrits sur la royauté sacrée*. Brussel, Institut de Sociologie: Editions de l'Université de Bruxelles. 1987. 314 pp.
- H. Dagmar, Erich Kolig, *The Noonkanbah Story*, Dunedin: University of Otago Press, 1987.
- Anke van Dijke, Linda Terpstra, Anil Ramdas, *De strijd van de dansers; Biografische vertellingen uit Curaçao*, Amsterdam: SUA, 1988.
- B.F. Galjart, Hans-Dieter Evers, *Strategische groepen. Vergleichende studien zu staat, bürokratie und klassenbildung in der dritten welt*. Berlin: Dietrich Reimer Verlag, 1988, 279 pp., Tilman Schiel (eds.)
- J. Hoffenaar, G. Teitler, *Anatomie van de Indische defensie: Scenarios, plannen, beleid 1892-1920*. [Anatomy of the defence of the Netherlands East Indies: Scenarios, plans, policy 1892-1920], Amsterdam: Van Soeren, 1988, 482 pp.
- Rudy de Jongh, Sjoerd Rienk Jaarsma, *Waarneming en interpretatie. Vergaring en gebruik van ethnografische informatie in Nederlands Nieuw-Guinea (1950-1962)*. Utrecht: Interdisciplinair Sociaal Wetenschappelijk Onderzoekinstituut Rijksuniversiteit, 1990. 247 pp. English summary.
- Ward Keeler, J. Joseph Errington, *Structure and style in Javanese: A semiotic view of linguistic etiquette*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1988, 290 pp.
- Ank Klomp, Raymond T. Smith, *Kinship and class in the West Indies; A genealogical study of Jamaica and Guyana, Cambridge etc.*: Cambridge Studies in Social Anthropology, Cambridge

University Press, 1988.

- G.J. Knaap, A.H.P. Clemens, Het belang van de Buitengewesten; Economische expansie en koloniale staatsvorming in de Buitengewesten van Nederlands-Indië 1870-1942, NEHA-series III, deel 7, Amsterdam: NEHA, viii + 306 pp. 1989., J.Th. Lindblad (eds.)
- Jaap de Moor, E.S. van Eyck van Heslinga, Van compagnie naar koopvaardij; De scheepvaartverbinding van de Bataafse Republiek met de koloniën in Azië 1795-1806, Amsterdam: De Bataafsche Leeuw, 1988. [Hollandse Historische Reeks, no. IX.] 320 pp., kaart, ill., tabellen, bibliografie, index.
- Otto van den Muijzenberg, Jean-Claude Lejosne, Le journal de voyage de G. van Wuysthoff et de ses assistants au Laos (1641-1642), Metz: Editions du Centre de Documentation du Cercle de Culture et de Recherches Laotiennes, 1987. 370 pp., 3 indices, bibliography, maps, illustrations.
- Gert J. Oostindie, M.J. van den Blink, Olie op de golven; De betrekkingen tussen Nederland/Curaçao en Venezuela gedurende de eerste helft van de twintigste eeuw, Amsterdam: De Bataafsche Leeuw, 1988, 128 pp.
- Rien Ploeg, Robert M. Hill II, Continuities in highland Maya social organisation, Philadelphia: University of Pennsylvania Press, xxii + 176 pp., 1987., John Monaghan (eds.)
- Harry A. Poeze, Takashi Shiraishi, An age in motion; Popular radicalism in Java, 1912-1926, Ithaca/London: Cornell University Press, 1990. xxiv + 365 pp.
- Rob de Ridder, Willem F.H. Adelaar, Het boek van Huarochirí. Mythen en riten van het Oude Peru, Amsterdam: Meulenhoff, 1988, 150 pp.,
- Marie-Odette Scalliet, Peter Carey, A.A.J. Payen: Journal de mon voyage à Jogja Karta en 1825. The outbreak of the Java War (1825-30) as seen by a painter, Cahier d'Archipel 17, Paris 1988. XIV + 183 pp., 17 ill., 3 maps.
- Matthew Schoffeleers, Marion Melk-Koch, Auf der Suche nach der menschlichen Gesellschaft: Richard Thurnwald, Berlin: Dietrich Reimer, 1989. 352 pp., maps, photographs and Thurnwald bibliography.
- Matthew Schoffeleers, Peter Metcalf, Where are you / Spirits? Style and theme in Berawan prayer, Washington and London: Smithsonian Institution Press, 1989, 345 pp.
- J.W. Schoorl, J.F.L.M. Cornelissen, Pater en Papoea; Ontmoeting van de Missionarissen van het Heilig Hart met de cultuur der Papoeas van Nederlands Zuid-Nieuw-Guinea (1905-1963), Kampen: Kok, 1988, XIV + 256 pp.
- Alex van Stipriaan, Jo Derkx, Suriname; A bibliography, 1980-1989, Leiden: KITLV (Royal Institute of Linguistics and Anthropology), Department of Caribbean studies, 1990, 297 pp., Irene Rolfes (eds.)
- A.A. Trouwborst, Th. Schweizer (Hg), Netzwerkanalyse; Ethnologische perspectieven, Berlin: Dietrich Reimerverlag, 1989, VIII, 229 pp.
- Hans Vermeulen, Brian Juan O'Neill, Social inequality in a Portugese hamlet; Land, late marriage and bastardy, 1870-1978, Cambridge: Cambridge University Press. 431 pp. 1987.
- C.W. Watson, Hendrick M.J. Maier, In the center of authority. The Malay Hikayat Merong Mahawangsa, Ithaca: Southeast Asia program, Studies on Southeast Asia, 1988. 210 pp.
- Neil Lancelot Whitehead, Edmundo Magaña, Orión y la mujer Pléyades. Simbolismo astronómico de los indios kaliña de Surinam, Dordrecht/Providence: Foris, 1988. [CEDLA Latin

American studies series 44.] 373 pp.

- J.J. de Wolf, Meyer Fortes, Religion, morality and the person: Essays on Tallensi religion, edited and with an introduction by Jack Goody. Cambridge: Cambridge University Press, 1987.

In: Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde 146 (1990), no: 4, Leiden, 476-529

This PDF-file was downloaded from <http://www.kitlv-journals.nl>

BOEKBESPREKINGEN

R. Borofsky, 1987, *Making history; Pukapukan and anthropological constructions of knowledge*. Cambridge: Cambridge University Press. 201 pp.; ill.

M.A. VAN BAKEL

Though not meant as a serious criticism of this work, it must be said that it is a very difficult book to review. This is due partly to the fact that in a limited scope such very different and varied issues are dealt with.

Apart from presenting an ethnography of Pukapukan society and the *Akatawa* institution, the author's aim is to analyse the construction of knowledge - both scientific (anthropological) knowledge and folk-knowledge. On top of this, the dynamic nature of the construction of folk-knowledge (as well as of anthropological knowledge) is investigated, as well as the problems encountered in gathering information during field research.

After an introduction in which he expounds the objectives of this investigation and describes the setting in which this research took place, the author presents his main problem: the introduction in 1976 of a new form of social organization, the *Akatawa*. The introduction of this institution was legitimated for the people of Pukapuka by its presumed antiquity. Yet, the anthropological accounts of different researchers, some of whom were even in Pukapuka during the period of the assumed earlier existence of the *Akatawa*, contain no information about it. In his investigation of why this is so, Borofsky, focusing upon Pukapukan social organization, deals with the problem of the construction of anthropological knowledge. After that, again focusing upon Pukapukan social organization, he investigates the ways in which Pukapukans acquire traditional knowledge, as well as the anthropological problem of validating the information one obtains. Especially interesting is his observation that one may not only ask too little, but also too much. In his last chapter, 'Making history', the author's findings are re-evaluated. This way of arranging the information provides a very readable book, as well as making for a sound construction of the argument(s). The whole is illustrated with a wealth of data.

Of course it is simple enough to make numerous critical comments on details in the evaluation of an ambitious undertaking such as this. Most such criticisms are of secondary importance, however. One main point is that with almost every piece of information about Pukapuka and Pukapukans, one has the feeling that one would like more information about this, or some further elaboration of the argument or point. Yet, I don't regard this as a mere point of criticism - it is as much an indication that Borofsky not only has succeeded in keeping his readers interested, but also leads them to want more. On the whole, one can say that Borofsky has made his points extremely well and has interested his readers in the further elaboration of different issues. In conclusion, then, one can say that one is looking forward to further work by Borofsky on Pukapuka.

J.A. Feldman et al., *Nias, Tribal Treasures: Cosmic Reflections in Stone, Wood and Gold*, Delft: Volkenkundig Museum Nusantara, 1990.

ANDREW BEATTY
Oxford University

Admirers of Nias material culture who missed the splendid Nias exhibition at the Nusantara Museum will find consolation in this comprehensive and beautifully illustrated book. *Nias, Tribal Treasures* is both a record of the exhibition, and, as the director notes, 'a spur for further research'. More grandly, it is intended to be an 'enduring monument for the people of Nias' (16). The collection of essays preceding the catalogue proper offers an overview of material culture, with surveys of sculpture (Jerome Feldman), architecture (Alain Viaro) and jewellery (Maggie de Moor). A chapter on feasting, by Arlette Ziegler, gives the general reader a sense of the cultural context; and a very readable English translation by Henk Maier, from Steinhart's Dutch, of a text from the Batu Islands completes the collection.

Nias scholars will look for different things in this book. The photographs of artefacts, especially those in colour, are very good, and there are many well-chosen pictures from the archives. The captions, taken presumably from Fischer's Leiden museum catalogue and other sources, are not always reliable. This points to the main drawback of the book as a scholarly production: insufficient familiarity with the Nias language. One would have thought that an attempt to assemble a definitive Nias collection and catalogue required the participation of Niasans at some stage, especially as the book is their 'monument'. Future generations of Niasans, remote from the pagan past, may be puzzled at the meaning of *adu hörö* (= idol of the eyes), as *adu horö* (idol of 'sin'/'war') is misspelled throughout. The umlaut wanders erratically through the text, sometimes disappearing. *Bato* (floor) is rendered *bato* (stop) (23); the name of a Nias author, Bambowo La'iya, becomes 'Bambowo Laya' (79,84). Some village names are unrecognizable or are spelled inconsistently. Occasionally, functional glosses are offered as authoritative translations. An *adu* is a sculpture (or, in certain cases, simply a branch) used in contacting spirits, but *adu* does not 'literally mean sculpture' (24). Likewise, a *siraha* image may have a protective function, but there is no evidence that the word 'means to support or protect' (31). *Tuhenöri* does not mean 'he who is above' (57) but 'trunk' of the *öri* village-federation (that is, its pre-eminent man).

The content of some of the chapters, again, gives some cause for concern. The controversial notion of 'megalthic cultures' is used uncritically by several of the authors. Feldman refers to 'dual forms of social organization' (22) when he means dual symbolic classification. The *öri* federation is misleadingly described by Ziegler (80) as a ring of villages 'of a same clan': oral histories from many areas say otherwise. The general approach (Maier excepted) is to show, or rather to assert, how Nias material culture is a social and 'cosmic reflection'. However, what we find reflected here is not so much Nias society as it is or was, as a rather woolly reconstruction or synthesis of previous accounts.

But there are good things too: a description of regional variation in

architectural styles, by Viaro, with some fine illustrations; a useful discussion of goldsmiths' techniques (de Moor); and an essay by Maier on the problems of interpreting an old text. Justifying his purely literary reading, he points out that a reconstruction of social context derived from the text itself cannot convincingly be used as the basis for the text's interpretation. Moreover, assumptions of 'cultural coherence' and of a representative voice in the narrator may be unfounded.

The wider context of ethnographic collecting is barely mentioned. How were these 'tribal treasures' obtained? First they were denigrated and tabooed, then appropriated by foreigners. Nowadays, less hypocritically, they are simply stolen or unfairly purchased. Stone sculptures are still being illegally exported from the island on a regular basis. Some recent private acquisitions appear in this catalogue. Would they not find a better home in a museum in Nias? (Father Hämmerle is raising funds to build one in Gunung Sitoli.) The primitive art market creates new complications for the collector as the line between tourist art and fakery is blurred. Some of the exhibits here are probably fakes or modern 'ethnic' reinterpretations (such as cat. no. 4 and 7).

The exhibition - and the book - are a record of old Nias, but for whom is a question not easily answered. Few Niasans under 50 can have seen an ancestral sculpture, but, it could be argued, few would now want to. Western collectors have, in any case, precluded that possibility. One wonders if Nias will some day appreciate its loss.

Christian F. Feest und Alfred Janata, *Technologie und Ergologie in der Völkerkunde*, Band 2, Berlin: Dietrich Reimer Verlag, Ethnologische Paperbacks, 1989. xiv, 290 pp.

A.G.VAN BEEK

In 1966 verscheen het eerste deel van een studie over de technologie en ergologie van het etnografische object (Walter Hirschberg und Alfred Janata, *Technologie und Ergologie in der Völkerkunde*, Mannheim: Bibliographisches Institut, 322 pp.). Deze publikatie behandelde de voorwerpen welke gebruikt worden in de voedselverwerking. Nu, 25 jaar later, is deze studie aangevuld met een tweede deel waarin transportmiddelen, bouwvormen, kleding en lichaamsversiering aan de orde komen.

De opzet van dit deel is gelijk aan die van de eerste uitgave: het presenteren van een wereldwijd overzicht en een basis-classificatie van het etnografische voorwerp. Men zou daarom, ondanks de thematische begrenzing, een omvangrijk boek verwachten. De uitgave heeft echter het handzame formaat van een paperback met een bescheiden omvang en een overeenkomstige prijs. Daarmee is mijns inziens ook de voornaamste verdienste van dit werk aangegeven.

Zoals in de inleiding (p.xiii) wordt vermeld, is het boek in eerste instantie bedoeld als hulpmiddel voor studenten, veldonderzoekers en museummedewerkers voor de correcte beschrijving, typologisering en indeling van etnografica. Daartoe zijn de hoofdsecties van het boek onderverdeeld volgens een uitputtende classificatie. Iedere paragraaf ('Aufbauschlitten', 'Gewikkelte Deckenkostume' etc.) wordt vervolgens geïllustreerd met voorbeelden van de zgn. traditionele materiële cultuur van niet-westerse samenlevingen. Het boek wil op deze wijze een systematisch overzicht geven van de vormen, het materiaalgebruik en de constructie-principes van het antropologische artefact.

Ondanks de onmiskenbare goede bedoelingen van dit werk is het resultaat teleurstellend. De auteurs schrijven in hun inleiding dat historische aspecten buiten beschouwing moesten blijven en dat men geen volledig overzicht van alle objecten en hun geografische verspreiding heeft nagestreefd. Dit behoedt hen helaas niet voor fundamentele kritiek op deze beperkingen. De gebruikte classificatie en de gekozen voorbeelden roepen een beeld op van een tijdloze, 'authentieke' materiële cultuur zoals men die (als ze al ooit bestaan heeft) al decennia geleden alleen nog in het volkenkundige museum kon aantreffen. Men moet zich afvragen wat het nut van een dergelijke uitgave kan zijn voor studenten en veldonderzoekers die vandaag de dag eerder de kans krijgen het gebruik van de (niet vermelde) sneeuwscooter, dan de aanspan-mogelijkheden voor hondesleden (Abb.42) te bestuderen.

Het uitgangspunt voor de keuze van de voorbeelden binnen de onderscheiden categorieën is onduidelijk. Zo verklaart de noodzakelijkheid van een keuze niet waarom bv. het meest gebruikte type draagnet in Melanesië niet, en een bijzonder type wél wordt genoemd (:31). Daarnaast zijn de vele tekeningen vaak zo klein dat hun waarde voor het herkennen van vorm, detaillering of constructie twijfelachtig is. Dit bezwaar geldt te meer daar men mag aannemen dat de doelgroep van de uitgave niet in eerste instantie bestaat uit specialisten die goed bekend zijn met het behandelde materiaal.

Het belangrijkste bezwaar tegen deze uitgave geldt echter de gebruikte classificatie. Deze is m.i. vooral een technisch hoogstandje. Kenmerkend voor de redenering achter de classificatie is de opmerking dat: 'de sectie landtransport via de loop-hulpmiddelen naadloos aansluit bij de voetbekleding en, via draagstoelen en overdekte wagens, bij de sectie bouwvormen' (xiii; vertaling vB.). Dergelijke ordeningsprincipes lijken mij zowel voor het moderne onderzoek van materiële cultuur als voor de praktijk van het museale werk slechts van marginale betekenis.

De beperking van dit boek is dat men met achterhaalde middelen teveel heeft willen doen in een te kort bestek. Het maken van een handleiding voor een eerste kennismaking met de diversiteit van de wereld van de materiële cultuur is een goed initiatief. Ordening en classificatie zijn zeker essentiële onderdelen van het object-onderzoek. In de hier gepresenteerde vorm leidt deze handleiding echter, indien gebruikt zoals bedoeld, tot de reproductie van een archaische opvatting omtrent de plaats en betekenis van het object in de menselijke samenleving.

Bernhard Dahm, *José Rizal, Der Nationalheld der Filipinos*, Zürich: Muster-Schmidt Verlag Göttingen, 1988, 88 pp.

N. BOOTSMA

In the German biographical series 'Persönlichkeit und Geschichte', designed for easy reading for a large public, Bernhard Dahm, who is well known in this country for his work on Sukarno and Indonesia's struggle for independence, has written a small volume on Rizal. Rizal is the stereotype of the tragic 19th-century middle-class liberal thinker and leader whose words had a far wider impact than he was probably ever aware of. Of this he suffered the consequences - execution by the Spanish colonial government. An avowed opponent of mass movements, his propaganda for liberal reforms and Philippine unity was so powerful that he became a national hero. Against his will, he unleashed a widespread armed uprising against Spanish rule in the Philippines which he could not and did not want to control. Despite his disclaimers, friend and foe identified him as the great inspirer of the uprising of 1896, for which he was tried and executed. Yet there remains something puzzling about Rizal, the European-trained eye specialist and Freemason whose ambition was to have traditional Philippine society modernized and the country established as a separate unit under the Spanish Crown. Can he not have realized that much of his liberal programme had a wider appeal than to the Filipino middle class alone? Can he not have seen that the lower middle classes, the fishermen and the exploited farmhands who were to make up the bulk of the rebellious Katipunan organization, would respond to his demands for racial equality in the Philippines, for breaking the power of the friars in the countryside, and for the end of arbitrary rule by the colonial administration? Perhaps one should not expect an answer to these questions from Dahm. At least he does mention that Rizal did not exclude the possibility of an armed uprising, should the Spanish government entrench itself in a position of absolute refusal of substantial reforms, forever. Probably no satisfactory answer to these questions can be given on the sole basis of the literature and the printed materials which Dahm used for this little book. On the whole the work is clear, balanced and well written. However, Dahm, in using the work of Agoncillo and Constantino - the two most prominent Filipino writers on the history of their country - does not seem to be equally fair to both. Of the former he only lists *The Revolt of the Masses* of 1956 in his select bibliography. Here Agoncillo showed himself an outspoken critic of the *ilustrado*, or young intellectuals, as Constantino does in all of his work. They considered these *ilustrado* traitors, because of their willingness to cooperate with the American occupier. In his later work, however, Agoncillo - unlike Constantino - expressed a far more lenient judgment of these intellectuals, which is not mentioned by Dahm.

John de Pool, *Bolívar op I en Curaçao: Histotische novelle I leyende histórico* [Inleiding door / introducción del L.W. Statius van Eps en / y E. Luckmann-Levy Maduro; vertaling uit het Spaans door L. Hoetink-Espinal], Zutphen: De Walburg Pers, 1988.

AART G. BROEK

Met het schip *Jesús, María y José* arriveerde Simon Bolívar op 29 augustus 1812 op Curaçao. Hij had Venezuela noodgedwongen verlaten, daar de revolutie een voor hem alles behalve rooskleurige wending had genomen. Bolívar zou voornemens zijn geweest zo spoedig mogelijk naar Europa te gaan, om daar dienst te nemen in het Engelse leger en zijn continent voorgoed de rug toe te keren. Wanneer Bolívar in november van dat jaar het eiland weer verlaat, heeft hij echter zijn visie op de toekomstige ontwikkeling van Latijns Amerika op papier staan, in het zgn. 'Manifiesto a Cartagena' en keert hij terug naar het Latijnsamerikaanse continent, om zich (uiteindelijk) tot de belangrijkste legerleider in de bevrijdingsoorlogen te ontwikkelen. Curaçao lijkt een hoogst belangrijk keerpunt in Bolívars leven te hebben bezorgd. De Joodse Curaçaoënaar Mordechay Ricardo (1771-1842), advocaat en later procureur op dit eiland, zou namelijk een grote invloed op hem hebben uitgeoefend.

Voor zijn novelle *El primer chispazo de genio* - geschreven in 1934/5 en gepubliceerd in afleveringen in het Venezolaanse weekblad *El Mundo Israelita* in 1944 - heeft de Curaçaoose publicist John de Pool (1873-1947) dit kortstondige verblijf van 'el Libertador' op het Antilliaanse eiland als centraal onderwerp genomen. Voorzien van een Nederlandse vertaling en een inleiding, werd deze novelle onlangs herdrukt onder de titel *Bolívar op I en Curaçao*. 'De eerste vonk van genialiteit' roept een *mogelijke* wereld op en De Pool maakt (dan ook) uitgebreid gebruik van de vrijheden die de novelle-vorm hem biedt - waaronder het weergeven van dialogen en het verwoorden van feitelijk niet te achterhalen gedachten en intenties. Met name Mordechay Ricardo en Simon Bolívar komen aan het woord, hun gesprekken en gedachten worden weergegeven. De Pools vermoedens krijgen in 'De eerste vonk van genialiteit' een aantrekkelijke, vlot lezende aankleding. In de novelle is Mordechay Ricardo daadwerkelijk de man die Bolívar in bescherming neemt, hem helpt zijn gedachten en idealen te ordenen en hem uiteindelijk weer motiveert om terug te keren naar het Latijnsamerikaanse continent. In de novelle doet Bolívar op het eiland inderdaad de noodzakelijke inspiratie op om zijn vermaarde 'Manifiesto a Cartagena' te schrijven. Deze en andere speculaties worden invoelbare, schijnbaar authentieke gegevens in zijn novelle.

De Pools gefictionaliseerde visie op Ricardo eindigt met een oproep om deze man te eren en nimmer meer te vergeten. In niet mis te verstane bewoording wordt van Ricardo een held gemaakt. Mordechay Ricardo lijkt eenzelfde ereplaats in de geschiedenis van de Latijnsamerikaanse onafhankelijkheidsstrijd te moeten worden toegewezen als zijn mede-Curaçaoënaars Manuel Carel Piar en Louis Brion. Gegeven het ontbreken van ondubbelzinnig historisch materiaal is er echter geen enkele reden om Ricardo die plaats toe te kennen.

De wens is de vader der gedachte. Deze drijfveer lijkt ten grondslag te hebben gelegen aan De Pools novelle - en dat was zijn goed recht. Het levert ons nu een leesbare tekst op. Merkwaardig genoeg hebben de inleiders tot De Pools novelle, Statius van Eps en Luckman-Levy Maduro, gemeend zich eveneens te moeten laten leiden door die spreekwoordelijke wijsheid. *Bolivar op I en Curaçao* is te beschouwen als een volmondige instemming met het verzoek van De Pool: de publikatie bedoelt een eerbetoon aan Mordechay Ricardo te zijn. De inleiders varen rustig verder op de geromantiseerde speculaties van De Pool, *zonder ookmaar een nieuw tastbaar historisch document te overleggen ter ondersteuning van hun vermoedens*. Het enige 'bewijsmateriaal' dat de inleiders feitelijk naar voren schuiven is de novelle van De Pool. Mordechay Ricardo, *al dan niet* DE man in het leven van Bolivar tijdens (en na?) diens verblijf op Curaçao, dient geeerd!

Wie in het nut van een dergelijke mythologisering gelooft, krijgt nu een mooi geïllustreerde editie in handen, weet wie de voorvaders van Ricardo waren, mag de conclusie trekken dat Ricardo een man met een groot filosofisch inzicht was en schijnbaar belangeloos de Latijnsamerikaanse revolutiedienende in een tijd dat de wapenhandel een zeer lucratieve bezigheid was voor tal van representanten uit de (Joodse) elite op Curaçao. Wie meer inzicht in het werk en denken van de intrigerende Curaçaoër naar John de Pool wil krijgen heeft een evenzeer mooi geïllustreerd werk in handen, waarbij de oorspronkelijk Spaanstalige tekst voorzien is van een uitstekende vertaling door mevrouw Ligia Hoetink-Espinal (wier naam wel op de titelpagina vermeld had mogen worden). Die lezer moet de inleiding maar op de koop toenemen.

Peter Kloos, *Door het oog van de antropoloog: Botsende visies bij heronderzoek*. Muiderberg: Dick Coutinho, 1988, 14.8pp.

MARTIN VAN BRUINSEN

Dit boek kan beschouwd worden als een vervolg op Kloos' eerdere *Antropologie als wetenschap* (Muiderberg: Coutinho 1984). Een thema dat daarin kort ter sprake kwam (p. 114-6), dat van de *betrouwbaarheid* van antropologische waarnemingen (in de zin van *repliceerbaarheid*), wordt in dit boek verder uitgewerkt aan de hand van een aantal gepubliceerde gevallen van heronderzoek. De directe aanleiding om juist dit thema te behandelen was kennelijk Derek Freemans in 1983 gepubliceerde monografie over Samoa, waarin deze met Margaret Meads studie over dezelfde samenleving de vloer aanveegde - overigens niet geheel terecht, zoals Kloos laat zien. De soms lijnrecht tegengestelde bevindingen van beide onderzoekers roepen een aantal wetenschapstheoretische en methodologische vragen op, die door Kloos helder behandeld worden.

Erzijn in de antropologie meer dergelijke gevallen bekend waarbij twee onderzoekers van eenzelfde samenleving sterk uiteenlopende beelden schetsen. Een favoriet voorbeeld was lang het Mexicaanse Tepoztlan, dat

in Redfields visie een harmonische, geïntegreerde samenleving vormde, en in die van Oscar Lewis door conflicten werd verscheurd. Dat er niet veel meer saillante gevallen bekend zijn komt waarschijnlijk alleen doordat dit soort herstudies eigenlijk zeer zeldzaam is in de antropologie. Kloos heeft in totaal slechts 18 gevallen gevonden van samenlevingen waarover twee of meer onderzoekers antropologische monografieën hebben gepubliceerd (replicatie van het eerdere onderzoek was overigens in slecht één geval het expliciete doel van de tweede onderzoeker). Zes gevallen waarin opvallende discrepanties optreden worden uitvoerig behandeld, en de aard en mogelijke redenen van die discrepanties worden geanalyseerd. In sommige gevallen blijkt het bij nadere beschouwing niet te gaan om dezelfde samenleving in strikte zin (een ander dorp, een veranderde historische situatie); veel van Freemans kritiek op Mead blijkt alleen hierdoor al twijfelachtig. In een enkel geval hebben onderzoekers eenvoudigweg aantoonbaar fouten gemaakt (Arensberg en Kimball over de Ierse plattelands-samenleving).

Interessanter zijn de discrepanties die voortkomen uit factoren die inherent zijn aan het antropologische waarnemingsproces zelf. Verschillen in theoretische oriëntatie tussen beide onderzoekers spelen in alle behandelde gevallen een zekere rol, en hetzelfde geldt voor verschillen in perceptie en interpretatie die samenhangen met de culturele en sociale achtergronden (en de sexe) van de onderzoekers. Terecht wijst Kloos (aan de hand van Weiners herstudie van de Trobriand) op het belang van het aanvullende perspectief dat de feministische antropologie biedt. Herstudies door antropologen uit het land zelf, die eveneens belangrijke nieuwe perspectieven zouden kunnen leveren, heeft hij niet gevonden (p. 128). Hier zou eventueel gedacht kunnen worden aan de monografie van de Pakistaanse antropoloog Akbar S. Ahmed (1976) over de door Barth bekende Pathanen van Swat, hoewel die niet op veldwerk maar op studie van schriftelijk materiaal is gebaseerd. Ahmeds interessante historische en politieke analyse levert een belangrijke aanvulling op Barths werk, en een zeer ander perspectief op dezelfde politieke processen.

Een speciaal geval van heronderzoek is longitudinaal onderzoek door dezelfde onderzoeker (met dezelfde onderzoeksmethoden). Verschillen in achtergrond van de onderzoekers zijn hierbij uitgeschakeld (of althans geringer; een antropoloog die ergens na tien jaar terugkeert is natuurlijk niet meer dezelfde persoon). Het is in dit geval aannemelijker dat de gevonden verschillen werkelijke veranderingen in de samenleving weerspiegelen. Als voorbeeld behandelt Kloos kort Fosters werk in Tzintzuntan en zijn eigen ervaringen in Sri Lanka. Naast de voordelen van het longitudinaal onderzoek geeft hij ook de praktische moeilijkheden ervan aan. Hij suggereert dat van gepland longitudinaal onderzoek in de praktijk maar zelden iets terechtkomt wegens tal van onvoorziene omstandigheden.

Binnen de beperkingen die hij aan zijn onderwerp gesteld heeft - replicatie van min of meer holistische antropologische studies - geeft Kloos een, voorzover ik dat kan beoordelen, adequaat beeld van de stand van zaken en de kennistheoretische problemen. Het probleem van replicerbaarheid van waarnemingen - een belangrijk criterium van betrouwbaar-

heid in natuurwetenschappelijke experimenten - heeft natuurlijk nog wel wat andere kanten die nauw aan de aard van de antropologie als wetenschap raken, en die hier niet naar voren komen. (Wat zou men bijvoorbeeld in de antropologie als eenheid van repliceerbare waarneming moeten nemen? Het totaalbeeld van een samenleving, zoals in een monografie geschetst, is een model, gebaseerd op abstraktie en interpretatie van een groot aantal selectieve waarnemingen, en lijkt me daarom eigenlijk zelfs in principe niet repliceerbaar. Moet repliceerbaarheid in de antropologie eigenlijk wel worden nagestreefd? Is dat niet een tot falen gedoemde poging er een soort natuurwetenschap van te maken? Zijn er wellicht andere criteria van betrouwbaarheid denkbaar? En als men wil repliceren, kan men dat dan niet beter doen met waarnemingen van beperkter reikwijdte?) Maar zulke vragen gaan de doelstelling van Kloos' boek te buiten. De vragen die wel worden behandeld zijn van groot belang voor ieder die veldwerk wil doen. Voor iedere aankomende antropoloog vormt dit boekje nuttige lectuur.

Genoemde literatuur

Barth, F., 1959, *Political leadership among Swat Pathans*. London: Athlone Press.

Ahmed, Akbar S., 1976, *Millennium and charisma among Pathans. A critical essay in social anthropology*. London: Routledge & Kegan Paul.

Charles Higham, *The Archaeology of Mainland Southeast Asia. From 10,000 B.C. to the Fall of Angkor*. Cambridge World Archaeology, Cambridge: Cambridge University Press, 1989.

J.G. DE CASPARIS

Most existing works on the archaeology of Southeast Asia deal either with the prehistoric or the historical archaeology of the region. The former works end with the appearance of the first written sources, at the beginning of the Christian era (although 'prehistoric' cultures may still persist in most of the area); the latter usually include a few pages on prehistory by way of introduction. The present work therefore deserves particular praise as a courageous attempt to bridge the gap in what should be viewed as a continuous development. In this respect the work is nicely balanced.

On the other hand, the geographical limitations do not make for a similar balance in this respect. Restriction of archaeological works to the Southeast Asian mainland may not be ideal, but it has become current practice. The exclusion of Burma is difficult to defend, however; neither the country nor its principal sites are even mentioned in this work, which is actually restricted to Thailand, Cambodia, Champa and Vietnam. Even most of peninsular Thailand is excluded. As a consequence, important sites such as Sathing Phra and Beikthano, both of which are of particular interest for the transition from late prehistory to early history, receive no attention.

Such limitations aside, this is an authoritative and well written work by a scholar who has himself taken an important part in excavations in (eastern) Thailand. He has a particular gift for presenting the results of recent and earlier research in a most attractive format. Numerous excellent maps, diagrams and illustrations (175 in all!) enable the reader to grasp the significance of Southeast Asian developments over nearly 12,000 years. Higham's treatment of the prehistory is unexceptionable, and provides an excellent background to the emergence of the early states in this area.

The historical part of this work (chapters 5 and 6) is not quite up to the high standard achieved in the earlier chapters, partly, no doubt, because the author has not himself been actively engaged in archaeological research on the historical period, but for this relies on the work of other scholars. His account is all but restricted to Cambodia. It is true that Angkor was politically predominant in the region for several centuries, but Dvaravati, Champa and Vietnam contributed no less to the development of the area.

The author is quite right in criticizing the use of terms such as 'state' in the context of early Southeast Asia, since such a term may give the wrong impression, suggesting a modern state confined within clear borders and ruled by a bureaucracy. There is little harm in continuing to use this convenient term, however, provided it is understood in the sense of 'early state', as defined by Claessen and others. Those who strongly object to the use of the word 'state' may substitute terms such as 'kingdom' or 'chiefdom'. On the other hand, the use of the Arthaśāstric concept of *maṇḍala*, as introduced by several scholars, has several disadvantages. Not only is it less convenient for those who are not used to Sanskrit terms, but it also lacks precision (thus, Indian inscriptions normally use it in the sense of 'province' or 'district').

The book contains an excellent bibliography. In conclusion it must be stated that we are indebted to the author for this admirable work, some minor shortcomings notwithstanding. For it is an important contribution to our knowledge of the early history of mainland Southeast Asia.

Luc de Heusch, *Ecrits sur la royauté sacrée*. Brussel, Institut de Sociologie: Editions de l'Université de Bruxelles. 1987. 314 pp., ISBN 2-8004-0928-2.

H.J.M. CLAESSEN

Door de bekende Belgische antropoloog Luc de Heusch is in dit boek een drietal van zijn publikaties over het sacrale koningschap in Afrika bijeengebracht. Het eerste is een herdruk van zijn uit 1958 daterende *Essais sur le symbolisme de l'inceste royal en Afrique*, waarvan alleen het laatste hoofdstuk is weggelaten. Het tweede dateert uit 1962 en is thans getiteld 'Pour une dialectique de la sacralité du pouvoir'; oorspronkelijk was dit

de inleiding op de bundel *Le pouvoir et le sacré*, voor deze herdruk iets bekort. Tenslotte is er het uit 1981 daterende 'Nouveaux regards sur la royauté sacrée'; dit verscheen oorspronkelijk in het tijdschrift *Anthropologie et Sociétés*. De heruitgave is door De Heusch niet aangegrepen om in een omvangrijke inleiding wat nader in te gaan op de huidige status van deze publikaties. Hij merkt slechts op dat hij er van afgezien heeft om zijn studie uit 1958 te voorzien van correcties; in plaats daarvan heeft hij de beide andere stukken toegevoegd (1987:8). Ik ben bang dat deze aanpak afbreuk doet aan de waarde van dit nieuwe boek. Met name de lange *Essais* is in veel opzichten gedateerd; het artikel uit 1962 roept vragen op (zie Claessen 1974:63-66) en het artikel uit 1981 maakt deel uit van een reeds enkele jaren lopende discussie tussen De Heusch en Jean-Claude Muller, aan wiens boek *Le roi bouc-emissaire* (uit 1980) dit artikel is gewijd.

De *Essais*, duidelijk de hoofdmoot van het boek, behandelen het probleem van de koninklijke incest in Afrika. De Heusch gebruikte een omvangrijke hoeveelheid vooral oudere etnografische literatuur om er achter te komen of en in hoeverre er - al dan niet symbolisch - incest plaatsvond en welke betekenis deze had binnen het kader van de vorstelijke sacraliteit. Een probleem bij het evalueren van deze tekst is de spanning die bestaat tussen de realiteit en het beeld; tussen wat er 'echt' gebeurde en de symboliek waarmee alles wat met de sacrale vorst te maken heeft omgeven werd.' De Afrikaanse situatie, waarin er complexe banden bestonden tussen de vorst, zijn (al dan niet biologische) moeder en soms nog zijn 'zuster', vereist behoedzame studie en exegese. De Heusch richt zich duidelijk op slechts één aspect van deze relaties. Het gegeven dat er zeker aan de positie van de moeder van de vorst belangrijke politieke aspecten verbonden waren blijft vrijwel buiten beschouwing. Het gegeven dat er in veel gevallen sprake was van een 'ambtelijke moeder' - dat wil zeggen dat de biologische moeder ofwel direct, ofwel na haar dood werd vervangen door een vrouw die de titel 'moeder van de vorst' droeg - krijgt onvoldoende aandacht. De gegevens over bijvoorbeeld Rwanda (1987:56 e.v.) laten zien dat de jonge vorst samen met zijn moeder de koninklijke waardigheid droeg. Hij verhef zijn moeder direct na zijn eigen uitverkiezing van een 'simple épouse du pere' tot de waardigheid van koningin. Zelf was de jonge vorst tot aan zijn verheffing trouwens ook niet veel meer dan één van de vele zonen van zijn vader geweest; ook hij werd hoog verheven. Veel meer dan dit valt voor Rwanda niet vast te stellen; de door De Heusch gesuggereerde incest is hoogst onzeker. In het volgende hoofdstuk, waarin Bunyoro, Ankole en Buganda worden behandeld, komt duidelijk naar voren dat de steun van moeders familie voor de jonge vorst onontbeerlijk was om zich tegenover zijn broeders te kunnen handhaven (1987:64,65). Dat in de troonstrijd niet alleen de prins, maar ook diens moeder gevaar Hep lijkt mij minder van doen te hebben met een 'couple royal oedipien' dan met de realistische overweging dat de moeder de steun van haar familie belichaamde - en die telde zwaar in die tijden. Het feit trouwens, dat de gegevens van Beattie (1971) over de sacrale vorst van Bunyoro sterk afwijken van de door Roscoe gepresenteerde gegevens geeft te denken. Daar De Heusch vrijwel geheel op Roscoe steunt, zou een afwegen van Beatties zienswijzen hier (eventueel in een noot) zeker op zijn plaats zijn

geweest. Nu blijven we achter met een onprettig gevoel van twijfel; als de gegevens van Roscoe niet erg betrouwbaar zouden zijn, wat moeten we dan met de beschouwingen die De Heusch er op baseerde? In Buganda was er volgens De Heusch (1987:77 e.v.) sprake van al dan niet werkelijke incest tussen de vorst en zijn zuster, de *lubuga*. Voor zover het etnografische materiaal reikt kan vastgesteld worden dat kort na de benoeming van de vorst één van zijn halfzusters werd aangewezen als *lubuga*. Samen met de vorst maakte zij het gehele inauguratieritueel door, waarbij ze één nacht met haar broer onder één dak verbleef. Daarna betrok ze een eigen residentie, van waar uit ze de vorst dagelijks bezocht. Of dit voldoende is om van een incestueuze relatie te spreken maakt elke onderzoeker maar voor zichzelf uit; voor een symbolische daad lijkt het voldoende.

Een interessante vraag wordt opgeworpen door de incestueuze relatie tussen de vorst van de Kuba en zijn officiële 'zuster'. De Heusch omschrijft deze als 'une soeur *utérine* classificatoire, substitut vraisemblable de la soeur réelle' (1987:132). Vansina, op wiens mededelingen De Heusch zich baseert, deelt elders mede dat de vorst bij zijn inauguratie formeel alle banden met zijn familie verbrak, waardoor hij alleen kwam te staan en nergens meer bij hoorde. De vraag wordt dan of er na deze (symbolische) breuk met de familie nog sprake kan zijn van incest - waarbij we bovendien niet weten of deze werkelijk dan wel alleen maar symbolisch was. In andere samenlevingen werden wel degelijk incestueuze huwelijken door vorsten gesloten: op Hawaï, in het Incarijk en wellicht ook nog elders. In de door De Heusch voorgestelde Afrikaanse gevallen mocht uit de incestueuze relatie geen nakomelingschap komen. Elders was dat nu juist wel de bedoeling: het huwelijk van broer en zuster leverde immers de ideologisch (en biologisch) meest zuivere opvolger op. Het wekt daarom de indruk dat het in Afrika voornamelijk om de 'overtreding' van een sociale regel ging. De vorst werd daardoor degene die ergens schuldig aan was - wat hem dus tot een ideale 'zondebok' maakte.

Het is natuurlijk niet moeilijk om het complexe en delicate gebeuren rond sacrale vorsten wat badinerend te benaderen. Zo dat in het bovenstaande al het geval lijkt, het is zeker niet de bedoeling het werk van De Heusch - waar ik veel waardering voor heb - in een dubieus daglicht te plaatsen. Het gaat mij er veeleer om duidelijk te maken hoezeer het pad van de verklaring bij deze thematiek bezaaid ligt met voetangels en klemmen en om te benadrukken hoezeer we behoedzaam moeten zijn bij het gebruik van de gewoonlijk beperkte en verwarde gegevens. Eén van de beste methoden om hier mee om te gaan is het gebruiken van modellen, waardoor de verspreide mededelingen binnen een groter kader kunnen worden geplaatst en aldus zin en samenhang krijgen. De Heusch heeft daartoe een incest-model ontwikkeld en, ook al heb ik bezwaren tegen verschillende van zijn interpretaties, hij heeft daarmee de studie van deze verschijnselen wezenlijk verder gebracht. Dat hij zich - wellicht door een gevoel van verbondenheid met zijn eerdere werk - afwijzend opstelt tegenover nieuwe verklaringsmodellen is zijn goed recht. De Heusch doet dat trouwens op een faire en objectieve wijze. Dat komt vooral tot uiting in zijn beschouwing over Muller's fundamentele studie over de Rukuba uit 1980.

Muller plaatst zijn gegevens in een ander theoretisch model, dat van Girard en zijn zondebok-theorie. Mullers boek is zeer overtuigend en op uitnemend veldwerk gebaseerd. Toch, meent De Heusch, moet een andere interpretatie mogelijk zijn, waarin de karakteristieken van incest, kanibalisme, koningsmoord en dergelijke in één groot kader worden samengebracht. Hoewel De Heusch in zijn pogen een dergelijk kader te schetsen enkele interessante zienswijzen ontwikkelt, heb ik niet de overtuiging gekregen dat - mede gezien de levendige gedachtenwisseling van de laatste jaren - het laatste woord hierover reeds is gezegd.

Ecrits sur la royauté sacrée is een belangrijk boek - misschien juist wel door de krachtige redies die het zal oproepen. Men kan dat zien als een aanwijzing voor zijn betekenis; op een onbelangrijk boek gaat men niet in.

Literatuur

Beattie, John, 1971, *The Nyoro state*. Oxford: Clarendon.

Claessen, H.J.M., 1974, *Politieke antropologie*. Assen: Van Gorcum.

Muller, Jean-Claude, 1980, *Le roi bouc-émissaire. Pouvoir et rituel chez les Rukuba*. Quebec: Fleury.

Erich Kolig, *The Noonkanbah Story*, Dunedin: University of Otago Press, 1987

H. DAGMAR

During 1979 and 1980 the Aboriginal community of Noonkanbah in northwestern Australia was easily the best-known Aboriginal group in the country. At that time the community's resistance to mining exploration on their land became a widely publicized and hotly debated issue of national importance. A notorious highlight in this conflict occurred in 1980, when the State Government of Western Australia assumed the role of mineral entrepreneur and formed a state company with the explicit purpose of breaking combined Aboriginal and trade union resistance to exploratory oil drilling. With a great show of (police) force the government ordered a convoy of drilling and other equipment onto Noonkanbah land and drilling commenced on August 29, 1980.

In a fourteen-page pamphlet published in September 1980, the Western Australian Government (1980:10) explained its stand on Noonkanbah by saying that 'The Aboriginal citizens of this State do not need land rights. They need the sort of assistance they are getting now, and they need it for as long as it takes for each of them to establish his self-respect, self-reliance and dignity.'

In *The Noonkanbah Story* anthropologist Erich Kolig, who has had a long and close association with the Noonkanbah people, since 1970, explains 'as much as possible for an outsider, the Aboriginal point of view in the matter' (p.9). In doing so he makes abundantly clear that, contrary to what the State Government claims, the ties of Aborigines to their land

constitute an indistinguishable part of their feeling of self, a vital ingredient for their survival as Aborigines. From this point of view, 'The Noonkanbah Story' is another document which shows that the essence of Aboriginal culture takes a long time to die and that there have always been forces in Australia which have fundamentally denied Aboriginal culture the right to exist.

In the very first chapter Kolig describes in detail the nature of the basic and fatal clash between two different worlds of meaning. The Europeans, he says (pp. 21-2), were intent upon fundamentally reshaping the social and natural environment according to their ideas of utilitarian desirability. Everything that did not fit in with this vision was 'prone to be wiped out without mercy'. If this looks like an overcharging of the issue, one need only give a moment's thought to the above-cited recent statement of the Western Australian Government that Aborigines need no land rights.

The book is divided into three parts. The first treats the history of the Aborigines in the Fitzroy river region of Western Australia. It is the familiar old tale of White pastoralists taking possession of Aboriginal land and of the decimation of the Aboriginal groups living closest to centres of European habitation. Kolig gives an account of the way in which Aboriginal life became increasingly focused on the pastoral stations in the area. But the symbiotic relationship arising between Aborigines offering their labour and pastoralists paying for this with food and other material provisions, and later with wages, was a very imbalanced one, approaching, in Kolig's view, a state of *de facto* slavery. The Aboriginal community working and living on the Noonkanbah pastoral lease apparently was so disgusted with their living conditions that it decided in 1971 to leave this cattle station and settled down in a shantytown in the small town of Fitzroy Crossing. But the Noonkanbah people perceived their situation as one of exile. Almost as soon as they had left the station, the community leaders began to solicit support from government and other authorities for their claims to some form of control over land on, or near, Noonkanbah.

The second part of the book represents a detailed justification of the Noonkanbah people's claim to Noonkanbah land. In this section Kolig describes the spiritual significance of sacred places on land occupied by the Noonkanbah leasehold. In a more general sense his description is embedded in a very sound exposition of the thesis that 'in traditional Aboriginal society land quite literally formed the basis of a devout religious cosmology' (p.63). The traditional system of land tenure or 'ownership' is inextricably bound up with Aboriginal religion, or, as Kolig phrases it: 'believing is owning the land and owning the land, traditionally, means believing' (p.81).

The actual conflict over mining is dealt with in the third part of the book. The land of Noonkanbah pastoral lease had been granted to the Aborigines in 1976, and it is outright tragic that, almost immediately after they had achieved some form of separation from White society, the Noonkanbah community was overrun by mining companies. Goaded on by a diamond strike near Noonkanbah, mining entrepreneurs pegged out claims covering virtually the whole of the Noonkanbah lease area.

The Noonkanbah people's objection to mining was based as much on

considerations of the religious and sacred nature of Noonkanbah land as on their desire to work out a distinct way of life of their own, free from large-scale European-Australian interference. But this second concern was not even remotely acknowledged by the authorities. Instead, in court hearings following the community's formal objection to the granting of mining concessions, only evidence relating to the sacred aspects of Noonkanbah land was scrutinized. The outcome of the court case was merely that existing sacred sites deserved protection. Thus, at the very best, tiny specks of land in the vast expanse of the Western Australian territory were recognized as falling under some form of control of the traditional Aboriginal owners of the land. This ending of the Noonkanbah story, as described by Kolig, confirms the author's theory of a basic denial in Australia of the right of Aborigines to lead a life of their own.

Kolig puts forward a partisan view of what has happened to the people of Noonkanbah - he himself is very clear about that. But the case presented is well-documented and well-argued. Throughout the book, Kolig also evinces a healthy skepticism about many 'well-known' assumptions and arguments about the Aborigines' situation, including those of Aboriginal political leaders and anthropologists.

This book with the notorious story of Noonkanbah has a great deal to offer to those who want to understand the social, cultural and political dilemma of Australian Aborigines. Second, it provides a very informative account of the possibilities and limitations of anthropologists in their capacity as advisers and champions of oppressed minorities.

Anil Ramdas, *De strijd van de dansers; Biografische vertellingen uit Curasao*, Amsterdam: SUA, 1988.

ANKE VAN DUKE
LINDA TERPSTRA

Anil Ramdas vraagt zich in *De strijd van de dansers* af welke veronderstellingen, motivaties, ideaalbeelden, strevingen en verlangens er schuilgaan achter de wijze waarop mannen en vrouwen over elkaar spreken. Met behulp van de vertoogtheorie wil hij een inventarisatie geven van het alledaagse denken. Dit denken hangt weer samen met abstracte structuren, die aangeven wat waar en onwaar is, wat kan en wat niet kan, wat juist is en wat onjuist, wat wel en niet hoort. Dit worden vertogen genoemd. Aan de hand van zeven biografische vertellingen, van twee mannen en vijf vrouwen, reconstrueert Anil Ramdas drie vertogen die de man-vrouw verhoudingen in Curaçao zouden reguleren, namelijk het patriarchale, het gezins- en het feministische vertoog.

De vertoogtheorie functioneert als theoretisch raamwerk. Deze theorie, die vrij ingewikkeld is, wordt op een heldere wijze geschetst, maar is teveel een keurslijf voor de verhalen van de personages. De vertellingen zijn in een vooraf geconstrueerd plaatje geperst, waardoor je als lezer met de vraag blijft zitten in hoeverre de empirische werkelijkheid, zoals mensen

deze beleven en ervaren, recht wordt gedaan. Het patriarchale vertoog, het gezinsvertoog en het feministische vertoog zijn niet gereconstrueerd uit de biografische vertellingen, maar zijn eerder het produkt van het bij het subject Anil Ramdas werkzame vertoog.

Opmerkelijk is dat Anil Ramdas de vertogen die de strijd tussen de seksen reguleren beschrijft aan de hand van de vertellingen van slechts één sekse. Bovendien heeft hij voor het meest voor de hand liggende perspectief gekozen: het patriarchale vertoog schetst hij met behulp van vertellingen van mannen, het gezinsvertoog en het feministische vertoog worden gereconstrueerd aan de hand van verhalen van vrouwen. Waarom wordt de werking van het patriarchale vertoog bij vrouwen niet uitgewerkt? Ook vrouwen worden door dit vertoog verleid en dragen bij aan de reproductie ervan. De belangen van vrouwen bij het patriarchaat zijn minder duidelijk en misschien daardoor wel interessanter.

Anil Ramdas was aanvankelijk van plan een onderzoek te doen naar de arbeidsverhoudingen in Curaçao, maar, getroffen door de interviews, besloot hij van thema te veranderen en de 'strijd tussen de seksen' tot onderwerp van zijn studie te maken. Deze verandering van thematiek heeft een duidelijk spoor achtergelaten. Het kapitalistische marktvertoog is dominant in het boek aanwezig en vrijwel alle verhalen en analyses worden hieraan opgehangen. Het economisch systeem is het telkens terugkerende kwaad in de analyse van Anil Ramdas. De man-vrouw verhoudingen en de daarin werkzame vertogen worden vanuit deze optiek gezien. Zo stelt Anil dat het patriarchale vertoog, dat wordt gekarakteriseerd door de viriliteit van de man, voor de komst van het kapitaal dominant was in Curaçao. De 'veelwijverij' van Curaçaose mannen en de rol die vrouwen daarin spelen is volgens Ramdas bijvoorbeeld niet zozeer een kwestie van mentaliteit als van het onvermogen van de economie om de ideologische sfeer aan zich te onderwerpen. Het gezinsvertoog, dat gekarakteriseerd wordt door de verantwoordelijkheid van de man, zou niet in staat zijn om het patriarchale vertoog volledig uit te bannen. Omdat mannen hun (financiële) verantwoordelijkheden ten aanzien van hun vrouw/vriendin(nen) en kinderen niet kunnen dragen blijven ze hangen in het patriarchale vertoog. Zouden ze in de gelegenheid zijn deze verantwoordelijkheid wel op zich te nemen, dan zouden ze aangesproken worden door het gezinsvertoog en zou dit vertoog het patriarchale vertoog verdringen.

Deze redenering is niet alleen ongenueanceerd maar ook niet houdbaar. Het is maar al te zeer de vraag of het gezinsvertoog vanuit kapitalistisch oogpunt gezien noodzakelijk is. Sterker nog, het kapitalisme zou het patriarchale vertoog en/of het feministische vertoog weleens kunnen versterken, afhankelijk van het aantal en soort arbeiders/sters dat nodig is. Verder valt het te betwijfelen of mannen het patriarchale vertoog laten varen als ze over financiële middelen beschikken. Mannen kunnen dan immers zowel binnen het patriarchale als binnen het gezinsvertoog een respectabele positie verwerven: de voor zijn gezin verantwoordelijke én elders kinderen verwekkende huisvader.

Het 'moederschapsvertoog' en het 'familienetwerkvertoog' zijn, ons inziens, eveneens van groot belang voor de verhoudingen tussen de seksen in Curaçao. Jammer genoeg heeft Ramdas daar geen oog voor gehad,

omdat hij zelf te veel geluisterd en geobserveerd heeft vanuit één facet van het feministisch vertoog. Hij zou wellicht tot een geheel ander beeld en interpretatie van de werkelijkheid zijn gekomen, waarin vrouwen niet alleen als slachtoffer zouden worden benaderd. Anil is kennelijk zo begaan met het lot van vrouwen, dat hij de vliegensvlugge en gevarieerde danspases van zijn respondenten niet bij heeft kunnen houden, waardoor hij slechts gelet heeft op een aantal grove dansstructuren en waardoor de vrijheden van de dansers en de improvisaties op het thema onderbelicht zijn gebleven. En dat is dan tevens de relativiteit van de vertoogtheorie: de subjectiviteit ervan, omdat ze door subjecten wordt uitgewerkt. Man-vrouw verhoudingen zitten veel complexer in elkaar en er zijn meer vertogen werkzaam dan de drie door de auteur, summier, uitgewerkte vertogen.

Hans-Dieter Evers and Tilman Schiel (1988), *Strategische Gruppen. Vergleichende Studien zu Staat, Bürokratie und Klassenbildung in der Dritten Welt*. Berlin: Dietrich Reimer Verlag. (ISBN 3-496-00953-5, 279 pages.)

BF. GALJART

This is a potentially important book. Not because its contents are wholly new - Evers, Schiel and others have evolved the concepts with which they analyse Southeast Asian political life over almost two decades, and have previously published their findings in various journals and readers. A book in which these intellectual exercises are brought together, re-thought and partly rewritten, is, however, quite another thing than a number of journal articles widely spaced over time as well as place.

Instead of using the concept of classes and class struggle more or less mechanically, as many development sociologists have done in the field of Third World studies since the paradigmatic revolution of the early seventies, Evers c.s. have evolved the concept of strategic group. A strategic group is a mostly politically active actor comprising people who derive a living from some important new, i.e. non-traditional, income-generating resource in a society where traditional classes may or may not exist. Strategic groups try to influence or even mould the political system in such a way that their particular interests are furthered. Strategic groups in Southeast Asia - although not arising everywhere in the same order - are said to be the state bureaucracy, the military, the professionals, and businessmen. Strategic groups can form coalitions with each other, eventually forming a class; they can also, as it were, 'mix' their separate resource bases. The authors refer to this as 'hybridization'. Strategic groups differ in their mode of appropriation of income, because the source from which it derives can be held individually, corporatively, or collectively. The authors do not, however, elaborate on the consequences of this difference.

These concepts are promising, because they circumvent the structural rigidity and teleological implications of concepts such as class or class-fraction. Strategic groups may or may not eventually combine into classes. If they do, this will be in the political realm, on the basis of a similar societal

position, rather than on that of a similarity of resources. Also, because strategic groups consist of persons who act intentionally, the concept, at least in principle, promises to bridge the gap between an actor-oriented micro- and a structuralist macro-perspective, between micro- and macro-sociology.

The second part of the book consists of an attempt to fit the concept of strategic group into the Marxist paradigm. This is done, as it were, in two ways: by a critical analysis of the implications of capitalist production, and by pointing to the historical and current development characteristics of Southeast Asian countries. Although these essays are interesting, they are also highly abstract. The relevance or usefulness of a concept like that of strategic groups can be defended theoretically, referring, for instance, to the ongoing rapid social change in developing countries, and to their historically grown value systems, but more convincing is an analysis of the genesis and actions of such groups.

This is attempted in chapters 6, 7 and 8, with respect to the social structures of contemporary Thailand, the long-term history of the Indonesian bureaucracy, and the growth of the state bureaucracy in the last decade in three Southeast Asian countries. In a final chapter, Evers attempts to relate the policy preferences of and the divisions within the Indonesian state bureaucracy to the magnitude of the state revenues accruing from exports. To what extent strategic groups have really been actors remains a moot point however; the reasoning here is often functionalistic, in the sense that it is argued that, since social change extended the resource base of one or another strategic group, therefore this group in all probability will have actively promoted that change. However, at least this reviewer has become convinced that it makes sense to identify strategic groups and to try to discover indicators of their actions and intentions.

G. Teitler, *Anatomie van de Indische Defensie: Scenario's, Plannen, Beleid 1892-1920*. [Anatomy of the Defence of the Netherlands East Indies: Scenarios, Plans, Policy 1892-1920], Amsterdam: Van Soeren, 1988, 482 pp.

J. HOFFENAAR

From the second half of the 18th century onwards, the Netherlands came to depend on the policy of other powers, in particular Britain, for the preservation of its colonies. The Netherlands had to see to the defence of its colonies within this context - of which it may or may not have been conscious. This did not pose any major problems until the end of the 19th century. The external defence was concentrated on Java, and the principal defence tasks were assigned to the army. Around 1900 this changed. On the one hand, Britain's influence in East and Southeast Asia was diminishing, while Japan's influence was growing stronger. On the other hand, in the Netherlands East Indies most of the outer districts had been brought under Dutch control, which led to an increasing economic importance of

these areas. Owing to this state of affairs, the Royal Netherlands Indies Army was in danger of losing its *raison d'être* in part, while the navy was claiming a larger share in the defence of the Netherlands East Indies.

Teitler has made a detailed examination of the strategic debate between the army and the navy. He demonstrates that the key issue around which this discussion revolved was not the question of how a potential enemy, for instance Japan, could be deterred or repulsed, but was rather the rivalry between the two services itself. The army - an 'East Indian' organization - based its plans on an invasion scenario and was keen to concentrate the defence effort on (West) Java. By contrast, the navy was a strictly Dutch organization with mostly Dutch personnel, which, in spite of internal friction, put the ties with the mother country first and favoured a defence plan for the entire archipelago, which included the outer islands as well. It initially started from the assumption that violations of Dutch neutrality and surprise attacks were the worst things that were likely to occur. Only after the Japanese victory over Russia did the navy scenario take account of the possibility of a Japanese attempt to conquer the archipelago. This newly perceived threat triggered off a debate about the question what type of fleet would be most suitable for the external defence. Some argued that a fleet of large battleships aimed at achieving Dutch dominion at sea was necessary, while others were in favour of a torpedo fleet including submarines, intended merely to undermine enemy attacks. The location of a naval base was another important topic in the debate. Surabaya fitted in better with the naval strategy, whereas a base in West Java was more attractive to the army.

Teitler presents a clear picture of this strategic debate, covering all the various scenarios and plans. Unfortunately, he leaves the political decision-making process out of the picture. Nor does he put the debate in a wider perspective. His study furthermore lacks a solid evaluation of the position of the Netherlands in Southeast Asia, and fails to make clear what the place of the strategic debate is vis-à-vis the discussion about the 'ethical policy'. His excuse that the external defence has been so little researched that it was only possible for him to go into the military aspects of this (p. 11) may be a legitimate one, but his study would have gained in value if he had not focused so exclusively on the military-historical aspects.

Sjoerd Rienk Jaarsma, *Waarneming en Interpretatie. Vergaring en gebruik van ethnografische informatie in Nederlands Nieuw-Guinea (1950-1962)*. Utrecht: Interdisciplinair Sociaal Wetenschappelijk Onderzoeksinstituut Rijksuniversiteit, 1990. 247 pp. English summary. ISBN 90-5187-020-5.

RUDY DE IONGH,
University of Sydney

Anthropological research in post-1963 West New Guinea (Irian Jaya) and the resultant publications have been the almost exclusive preserve of Indonesian anthropologists. Aspiring non-Indonesian anthropologists

have found it extremely difficult to obtain the necessary permission to carry out fieldwork in this newly acquired Indonesian territory, which up until today remains a politically and militarily sensitive area. It is not surprising, therefore, to find Western anthropologists, sociologists and historians interested in the area and its societies digging up the research results of the past and doing a stocktaking of these products and analysing them with an eye to future research in West New Guinea if and when the barriers are removed.

It is no coincidence that, not long before Jaarsma's book was completed, another, slightly different, study was published, which concerned itself more with missionary methodology and anthropological research in the southern part of West New Guinea covering the period 1905-1963.¹ Both studies were originally presented as Ph.D theses.

The attempt by Jaarsma to subject the products of past research (about two dozen publications) to closer scrutiny may prove to be the first step in the direction of more integrated anthropological research on the societies in one of the world's most remote and least affected corners, which are currently experiencing profound and often severely disorienting changes.

The book certainly does offer food for academic thought, and would perhaps even do so for the construction of a model for future research, were it not that the author gives the impression of preferring to stay aloof from the harsh realities of working 'in the field', be it as a district officer, a missionary, or an academic.

The study proceeds from the premise that the building up of a body of anthropological knowledge is a collective (and historical) process. During the period under discussion, three categories of ethnographer were to be distinguished: district officers (part-time academic researchers), missionaries (Roman Catholic and Protestant), and (fulltime) academic researchers. About this latter category Jaarsma expresses doubt as to whether they can be referred to as the *l'art pour Van* type of ethnographers.

The 'pure' and 'independent' ethnographer, who is responsible to nobody but himself and can afford to ignore outside pressures or demands, is dismissed as an illusion: funding, facilities, transport, protection and medical assistance are but a few of the requisites which erode the so desirable total independence of the researcher. Add to that the conspicuousness of the physical features of a non-indigenous (white) anthropologist, who makes extensive use of interpreters (from a European language to Indonesian to a regional language, and vice versa), and the ideal will be seen to be simply unattainable.

Throughout his thesis, Jaarsma argues that each category carried out research that not only was sponsored by their respective employers, but was done also for the benefit of these employers. Research by district officers into the living conditions of urban Papuans served the colonial government in the process of designing policies for coping with increasing urbanization. Research by a Roman Catholic missionary was of great

¹ J.F.L.M. Cornelissen, 1988, *Pater en Papoea. Ontmoeting van de missionarissen van het Heilig Hart met de cultuur der Papoea's van Nederlands Zuid-Nieuw-Guinea (1905-1963)*. Kampen: Kok.

benefit for attempts at Christianizing the area. Specially appointed anthropologists who were assigned the task of studying warfare in the Central Highlands wrote comprehensive studies which ended up on the shelves of the Kantoor voor Bevolkingszaken (Office of Native Affairs) at Hollandia for perusal by any government officer or any district officer posted to the area with instructions to maintain or restore law and order.

However, every representative of each of the categories acted more or less in isolation. There were no common (anthropological) aims and purposes, even though individual researchers were well informed of each other's research activities and interests through the published results. Researchers belonging to any of the three categories were dependent on each other's work, and this dependence unwittingly created an impression of integration.

This informal network, which imparted some sense of integration to ethnographic research, is, I feel, bound to largely disappear in the near future as a new generation of (full-time) anthropologists will venture into fieldwork (the Indonesian authorities permitting). The new breed of (Indonesian) district officers is probably less inclined to indulge in serious ethnographic research, and the same may apply to the new generation of missionaries and church officials.

Even so, ethnographic research by professionals and non-professionals alike is likely to continue: West New Guinea is one of the last areas in the world with small-scale societies living in isolation which may still be studied, and as such continues to fascinate social scientists from all over the world. Also, the Indonesian government will increasingly need ethnographic data and information if it is to make the right decisions in trying to overcome the numerous problems with which it is faced, including those of its own making. George Monbiot's eyewitness account of the devastating effects of transmigration to West New Guinea both on the local inhabitants and on the Javanese transmigrants bears testimony to the lack of ethnographic research preceding the implementation of government measures and policies.²

The *Vartpour Vart* variety of anthropologists (with whom Jaarsma seems to be able to identify most easily) may perhaps represent the ideal of the discipline, and would no doubt be the most obvious category to perpetuate the ongoing academic debates on methodology. However, the empirical researcher who is adequately prepared and has the means to stay in the field for considerable periods, to learn the local language/dialect, and to become well versed in the cultural values of the targeted society stands a much better chance of producing information and data which will be of immediate benefit to that society.

Jaarsma's concluding chapter presents a strong plea for greater integration of ethnographic research, but unfortunately does not explicitly spell out the way in which integration may be achieved. In all fairness to the author it must be said that he did not set out to achieve this. His study is a history of ethnographic research over a relatively short period (less than 25 years) using a selection of research products. Nor does he have

² George Monbiot, 1989, *Poisoned Arrows. An Investigative Journey through Indonesia*. London: Michael Joseph.

any experience as a fieldworker in New Guinea (he had to rely on what his academic informants disclosed to him in interviews). True, fieldwork or experience as a missionary or a *controleur* in West New Guinea would have tainted what is unquestionably a fine product of disciplinary thinking, to be recommended highly to any aspiring ethnographer about to set foot in West New Guinea. On balance, however, one cannot avoid the distinct impression that the author would have been able to escape from his disciplinary capsule and strike a balance between fundamental and applied anthropology if some field experience could have moulded his outlook.

Alas for the old generation of ethnographers, missionaries and district officers who may read the book, all that is now left to do is to reflect and to assess, in hindsight, the practical value of theory for the reality of everyday life as this presented itself to them three or four decades ago, often under very harsh conditions.

J. Joseph Errington, *Structure and Style in Javanese: A Semiotic View of Linguistic Etiquette*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1988, 290 pp., ISBN 0-8122-8103-9.

WARD KEELER

Javanese aristocrats remark upon changes in the way their language's stylistic variants are used with a mixture of wistfulness and self-satisfaction. They are smug in the certainty that they alone know how to speak Javanese properly, and they are wistful for the days when everyone recognized the superiority of their speech. Alas, even language now eludes their control, and they find themselves pressured to go so far, for example, as to address lowly commoners with some minimal show of formality, if not respect.

It is differing views of how speech styles should be applied, and differing practices - which may not accord with those views - that Errington analyzes. He presents a meticulous account of Javanese linguistic etiquette and makes impressive theoretical use of the data to relate considerations of the code to considerations of social context. He has drawn on historical materials to document processes of linguistic change and set those materials off against his own field work to illuminating effect. He displays a rare ability to combine attention to linguistic detail with sensitivity to the tone of interaction, making him ideally qualified to chart the frontier between a Saussurean analysis of *la langue* and a broader analysis of the part speech styles play in linguistic etiquette and social interaction more generally.

Three aspects of his discussion represent particularly striking contributions. First, his notion of pragmatic salience refines the terms with which we discuss any language, since it makes it possible to distinguish the greater or lesser power of specific lexical items and constructions to determine the tenor of face-to-face encounter. Secondly, by making such distinctions, Errington can compare the ways speech types speakers soci-

ologically, often outside the speaker's awareness, and the ways speakers adjust their speech in evaluating their addressees, in conscious manipulation of alternants of high pragmatic salience. Finally, Errington assimilates linguistic usage and culturally given understandings of the order of things - political and social as well as linguistic - to present a unified account of encounter in a particular culture, as it was in the past and as it is changing in the present.

Errington's material is probably too technical for many Southeast Asianists who are not linguists to follow, but sociolinguists and anthropological linguists will take great interest in such a lucid and theoretically sophisticated account of a language long famed in the literature for its uniquely elaborate speech styles.

Raymond T. Smith, *Kinship and Class in the West Indies; A Genealogical Study of Jamaica and Guyana*, Cambridge etc.: Cambridge Studies in Social Anthropology, Cambridge University Press, 1988.

ANK KLOMP

Het nieuwste boek van Raymond Smith over verwantschap in het Caraïbisch gebied heeft de bedoeling misleide sociale wetenschappers het licht te doen zien. Volgens de auteur veroorzaken bepaalde theoretische preoccupaties en, hoewel de term niet wordt gebruikt, een zekere mate van etnocentrisme, een opvallende bijziendheid in de analyse van het West-indische verwantschapssysteem. Immers, het systeem en het bijbehorende familielevens zijn altijd beschreven als chaotisch en gedesintegreerd, en deze opvattingen wil Smith nu corrigeren. Welke geschriften Smith aan de kaak wil stellen wordt niet direct duidelijk. Meestal volstaat hij met mededelingen als 'West Indian family life has always interested social scientists, but few have understood it' (p.1), of 'Writers of the Caribbean are preoccupied with . . .' en dan komen er termen als 'disorganization', 'the destructive effects of slavery', 'moral degeneration' (p. 47). Een keer verwijst hij naar een reeds twintig jaar oude publikatie van Orlando Patterson (p. 162). Pas in het laatste hoofdstuk blijkt dat de aanval zich in wezen richt tegen de structureel-functionalisten, waarbij trouwhartig wordt verwezen naar een eigen foute publikatie onder invloed van deze denkrichting.

De aanpak van Smith was als volgt. Er werd een team gevormd van acht ervaren onderzoekers. Elk van deze onderzoekers ondervroeg een klein aantal mensen zeer uitgebreid. Het ging om interviews die tezamen 50 tot 120 uur per geval in beslag namen. Het totale sample bestond uit 51 personen. Het onderzoek was gesitueerd in Guyana en in Jamaica; in het eerste land kwamen de ondervraagden op twee uitzonderingen na uit Georgetown, in Jamaica ging het om drie rurale gemeenschappen en Kingston. De ondervraagden maakten deel uit van verschillende klassen in de samenleving.

Over het onderwerp van het onderzoek zegt Smith het volgende (p. 10): 'The aim of the interviews was to get informants talking freely, with a minimum of interviewer stimulus, about family life, kinship relations, and associated aspects of social life. The genealogy, containing the informant's knowledge of all individuals related in any way through consanguinity, conjugal unions or kinship links created in other ways, was used as a framework on which the informant was expected to hang a great deal of general comment. This comment would, it was hoped, reveal basic assumptions about the nature of kinship and status.' Smith verwijst naar soortgelijk onderzoek van Firth in London en van Schneider in Chicago. De vragen waren zo open mogelijk geformuleerd omdat het de bedoeling was om 'emic' categorieën op het spoor te komen.

De uitkomsten van Smiths onderzoek worden gepresenteerd in hoofdstuk 3, getiteld 'What is kinship in the West Indies?', hoofdstuk 4, 'The structure of genealogies', en ook, maar dat is minder duidelijk, in de hoofdstukken 6, 7 en 8, die handelen over respectievelijk, 'Modern marriage and other arrangements', 'Sex role differentiation' en 'Household and family'. De eerste twee hoofdstukken gaan over Smiths eigen ideeën met betrekking tot verwantschap. Hoofdstuk 5 is een historisch overzicht, waarbij hij zich baseert op het onderzoek van schrijvers als Craton en Walvin. In de conclusie komt dan de reeds genoemde theoretische aap uit de mouw.

Het inhoudelijke resultaat van Smiths studie valt erg tegen. Dat het Westindische familiesysteem niet chaotisch en gedesintegreerd is wisten we immers al; andere 'vooroordelen' worden bevestigd. Zo wordt de vraag 'What is kinship in the West Indies' als volgt beantwoord: '[It] showed the underlying logic of its structure to be similar to that of English kinship. It is bilateral, genealogies are shallow but have a wide lateral extension, and the distinction is made between blood kin and in-laws' (p.46). Ook het onderzoek naar het voorkomen van verschillende soorten man-vrouw verbintenissen levert geen nieuwe gezichtspunten op. 'As expected', schrijft Smith (p. 112), 'the proportion of common law and visiting unions increases as one moves from the established middle class to the lower class. Among lower-class informants and their kin the proportion of legal marriages is high, particularly in the case of current unions, or unions existing at the time of death.'

Ook het gegeven dat de lezer niet precies weet welke vragen zijn gesteld, een gevolg van de zeer open manier van interviewen, levert problemen op. Een voorbeeld. Op p. 136 zegt Smith: 'The chaperone pattern is the ideal of the West Indian lower class' enz. Of dit nu een conclusie is uit het nieuwe onderzoek, of een gevolgtrekking gebaseerd op alle verderfelijke (?) onderzoeken die eraan voorafgingen, wordt niet duidelijk.

Toch zijn er wel enkele interessante bijzonderheden te melden. Zo worden er meer overleden mannen dan overleden vrouwen in de genealogieën opgenomen. Ook blijkt dat er meer patrilaterale dan matrilaterale verwanten worden geteld. Wanneer de lezer echter nieuwsgierig zoekt naar Smiths verklaring van deze verschijnselen, wordt hij/zij opnieuw teleurgesteld: 'The sample of genealogies is too small, and the variability within the sample too great, to permit definitive statements based on these

data alone. The questions they raise need to be answered by other research' (p.67).

Al met al een weinig interessante publikatie, waarvan de pretenties omgekeerd evenredig zijn met de geboekte resultaten.

A.H.P. Clemens en J.Th. Lindblad (red.), *Het belong van de Buitengewesten; Economische expansie en koloniale staatsvorming in de Buitengewesten van Nederlands-Indië 1870-1942*, NEHA-series III, deel 7, Amsterdam: NEHA, viii + 306 pp. 1989.

G.J. KNAAP

Pionieren heeft zijn positieve en negatieve kanten. Dit geldt zowel voor ondernemers en ambtenaren die zich op het einde van de negentiende en in het begin van de twintigste eeuw in de Nederlands-Indische gebieden buiten Java in afgelegen oorden vestigden, als voor geschiedschrijvers die een nieuw terrein en een nieuwe periode betreden. Niet altijd zal een gunstig verlopen exploratie door een succesvolle exploitatie worden gevolgd. De redacteurs van deze bundel zijn zich van een en ander ook bewust, getuige de opmerking in het voorwoord, dat de gepresenteerde case studies beschouwd moeten worden als 'een eerste aanzet... tot een systematische economische geschiedenis van de Buitengewesten gedurende de laat-koloniale tijd' (p. vii).

Onwillekeurig dringt zich een vergelijking op met de enige jaren geleden verschenen 'imperialisme'-bundel onder redactie van J. van Goor. Ook daar was sprake van case studies, zij het dat die een wat breder terrein bestreken - politiek en economie werden er meer in afgewisseld dan in deze bundel, die zwaar de nadruk legt op economische ontwikkelingen. Een ander verschil betreft de auteurs. In Van Goors bundel waren dat afwisselend 'ervaren rotten in het vak' en pas afgestudeerden die een bewerking van hun doctoraalscriptie presenteerden; in de bundel van Clemens en Lindblad daarentegen behoren bijna alle auteurs tot de categorie pas afgestudeerden. In sommige gevallen is dat ook duidelijk zichtbaar - men krijgt soms de indruk dat de kennis van het bestudeerde gebied niet veel verder gaat dan de archiefstukken die men heeft geraadpleegd. Men mist niet zelden een 'kontekst'.

De bundel opent met een inleidend artikel van J.Th. Lindblad, waarin in vogelvlucht een overzicht wordt gegeven van de politieke en economische ontwikkelingen in de Buitengewesten tussen 1870 en 1942. Dit is een helder geschreven verhaal, waarin onder meer een zeer nuttige typologie van ontwikkelingspatronen in de diverse gewesten voorkomt (pp. 15-22). De acht case studies zijn door de redactie verdeeld over drie hoofdthema's: 'koloniale staatsvorming', 'bedrijfsvoering in de verte' en 'het inheemse ondernemerschap'. Die indeling bevredigt niet. Een van de twee artikelen die bij 'koloniale staatsvorming' zijn ingedeeld, namelijk dat over de komst van Nederlandse banken naar Sumatra, hoort eigenlijk thuis bij

'bedrijfsvoering in de verte', waar het reilen en zeilen van een aantal Europese bedrijven wordt behandeld. Het andere artikel, dat over het economisch belang van Noord-Sumatra tijdens de Atjehoorlog, handelt over de vraag van het motief, politiek dan wel economisch, achter de Europese territoriale expansie en heeft met de vorming van een koloniale staat in engere zin verder weinig van doen. Het ware beter geweest om in het geheel geen hoofdthema 'koloniale staat' op te voeren. Feitelijk geldt dit ook voor het hoofdthema 'het inheemse ondernemerschap'. Als gevolg van een gebrek aan bronnen - andere dan uit kringen van het Europees bestuur zijn voor dit onderwerp helaas niet voorhanden - komt de inheemse ondernemer maar mondjesmaat in beeld. 'Ondernemer' is in dit geval trouwens ook een slecht gekozen term, die snel associaties oproept met geformaliseerde economische verhoudingen, terwijl het in de meeste gevallen gaat om personen die functioneren binnen op familie-grondslag georganiseerde produktie-eenheden, voor welke de voortbrenging van gewassen voor een verre markt vaak niet eens hoofd-activiteit was.

De acht case studies variëren sterk in kwaliteit. Over het algemeen geldt, dat naarmate een studie qua onderwerp begrensd is gehouden, de kwaliteit ervan beter wordt. De auteurs die bij het hoofdthema 'het inheemse ondernemerschap' zijn ingedeeld en daardoor verplicht waren de totale economie van hele regio's onder de loep te nemen, hebben wat dat betreft voor een veel zwaardere opgave gestaan dan die welke zich bezighouden met een afzonderlijk Europees bedrijf. Niettemin behoort het meest begrensde artikel in de serie 'inheems ondernemerschap', dat van A.H.P. Clemens over de rubbercultuur in Jambi en Palembang, tot de meest geslaagde. De bijdrage van J. Baks over de mijnbouwonderneming 'Poeloe Laoet' behoort eveneens tot de betere studies, al is het wel jammer dat - net zoals bij veel andere bijdragen in deze bundel - zo weinig aandacht wordt besteed aan de arbeidsomstandigheden van het inheemse personeel.

Zoals zo vaak bij economische, zwaar op statistisch materiaal steunende studies, is het een hele opgave om het 'boeiend' te houden. Ook in deze bundel komen verhalen voor die tamelijk 'saai' zijn, bijvoorbeeld omdat er te veel opsommingen van cijfers in voorkomen, of omdat auteurs de neiging vertonen in herhalingen te vervallen. Verder zijn hier en daar onnauwkeurigheden te constateren; die betreffen echter zonder uitzondering detail-kwesties. Daar staat tegenover dat het boek goed verzorgd is; dat geldt in het bijzonder voor de grafieken. Achter de case studies volgt nog een voorlopige bibliografie van de economische geschiedenis van de Buitengewesten, die veel hulp kan bieden bij ander onderzoek. Ondanks bovengenoemde punten van kritiek kan toch worden geconcludeerd, dat het geheel wel degelijk beantwoordt aan het doel dat de redacteuren zich in het voorwoord stelden, namelijk 'een eerste aanzet' te zijn.

Aangehaalde Uteratuur

i. van Goor (red.), *Imperialisme in de marge; De afronding van Nederlands-Indië*, Utrecht: Hes, 1985.

E.S. van Eyck van Heslinga, *Van compagnie naar koopvaardij; De scheepvaartverbinding van de Bataafse Republiek met de koloniën in Azië 1795-1806*, Amsterdam: De Bataafsche Leeuw, 1988. [Hollandse Historische-Reeks, no.IX.] 320 pp., kaart, ill., tabellen, bibliografie, index. ISBN 9067071749.

JAAP DE MOOR

De geschiedenis van de Verenigde Oostindische Compagnie is zo langzamerhand grondig bestudeerd. Weinig aspecten van haar bestaan zijn aan de aandacht van de ijverige onderzoekers ontsnapt. Het archief van de VOC is niet slechts voor Nederland interessant, maar ook voor de sociale en economische geschiedenis van verschillende Aziatische landen (en Zuid Afrika), zodat tal van buitenlandse onderzoekers zich in het Algemeen Rijksarchief in Den Haag over de documenten van de Compagnie buigen. Wat Indonesië betreft, betekent het jaar 1795 meestal het eindpunt van het onderzoek. De draad wordt dan weer opgevat in 1814, soms ook 1808, wanneer de geduchte Daendels zich op Java aandient voor een grondige reorganisatie. De tussenliggende periode, 1795-1806, is echter historigrafisch gesproken grotendeels niemandsland gebleven.

Deze Leidse dissertatie brengt daarin verandering. Het onderwerp is de scheepvaart tussen Nederland en de havens in Azië, vnl. Batavia en Canton, zoals die vanaf 1795 door de nieuwe centrale overheid van de VOC werd overgenomen en voortgezet. Het gaat daarbij om twee zaken: een reconstructie van de scheepvaartverbinding (aantallen schepen, lading, etc.) en een onderzoek naar het overheidsbeleid ten aanzien van de koloniale handel. Eindpunt van de studie is 1806, wanneer onder het koningschap van Lodewijk Napoleon de structuur van handel en bestuur in zowel Nederland als Indië wordt veranderd. De grondslag voor dit onderzoek vormen de archieven van het Oostindisch Comité (1796-1800) en de Raad van Aziatische Bezittingen en Etablissements (1800-1806), privé-collecties, notariële archieven en de archieven van de High Court of Admiralty in het Public Record Office in Londen. Het is een goed geschreven boek geworden, ondanks de vele onduidelijkheden in de ingewikkelde en lacuneuze archieven. De studie biedt veel nieuws over de economische geschiedenis van deze periode.

Het zag er in 1795 somber uit voor de Nederlandse handel met Azië. De contacten met Batavia waren verbroken, 21 van de 32 retoursschepen gingen verloren en er gaapte een enorm financieel tekort. Een jaar later stonden de Heren XVII hun zetels af aan de leden van het Oostindisch Comité. Saneren was nu het wachtwoord. De schepen van de oude Compagnie werden verkocht, haar scheepswerven gesloten, waarbij het Oostindisch Comité zich een redelijk sociale werkgever betoonde door beperking van het aantal ontslagen en het verlenen van een toelage in het geval van ontslag. Ten aanzien van Batavia werd voorlopig vastgehouden aan de beproefde monopolie-praktijk: 'dat 's lands belang imperieuslijk vorderd, dat de Indische producten op de Bataafsche markt gebragt (. . .) worden'. Dus geen vrije verkoop, maar transport met door de Nederlandse overheid gecharterde schepen en verkoop in de Bataafse Republiek. Om deze praktijk in stand te houden, nam het Oostindisch Comité zijn toe-

vlucht tot het sluiten van contracten met Amerikaanse en Deense handelaren, die de producten in Batavia zogenaamd zelf kochten en naar Europa vervoerden. In werkelijkheid was echter het Oostindisch Comité zelf eigenaar; al deze geheimzinnige en ingewikkelde operaties, waarvan de Hoge Regering in Batavia meestal niet op de hoogte was, dienden om de Engelsen, waarmee de Republiek in oorlog was, om de tuin te leiden. Heel vaak echter lukte dat niet: geregeld werden schependóór de Britten in beslag genomen en tot goede prijs verklaard. Na 1800 zette de Aziatische Raad deze handelwijze in iets andere vorm voort, maar met steeds minder succes. In juni 1804 kreeg de Hoge Regering in Batavia officieel toestemming de Indische producten vrij te verkopen. Voor haar reconstructie van het scheepvaartverkeer ontrafelde de auteur dit ingewikkelde geheel en bracht het in kaart. In een apart hoofdstuk wordt de verbinding met de theehaven Canton onderzocht. Deze kon met meer succes in stand gehouden worden door middel van contracten met particulieren die voor elke lading een 'recognitie' betaalden, een voor de overheid tamelijk lucratieve zaak.

Lezers van dit tijdschrift zullen zeker geïnteresseerd zijn in wat de auteur te vertellen heeft over de Indische kant van het verhaal. Wat gebeurde er in Nederlands Indië na het verbreken van het contact met 'patria'? De Hoge Regering in Batavia had altijd al veel zelfstandigheid genoten vanwege de grote afstand tot Nederland en de trage communicatie, maar nu lag het toch wel iets anders. Nederland werd geregeerd door Fransgezinde hervormers en dat maakte het bestuur in Batavia er niet coöperatiever op. Er gingen stemmen op voor zelfstandigheid van Java, 'Indie los van Nederland'. De Indische kant van het verhaal komt in dit proefschrift wel aan de orde, zij het heel wat minder uitvoerig en gedetailleerd dan de Nederlandse kant. Oorzaak daarvan, aldus de auteur, is het gebrek aan bronnenmateriaal uit de Oost. De rijkdom aan missiven en andere documenten uit Azië, die zo kenmerkend is voor het VOC archief, ontbreekt na 1795 geheel. Toch weet de auteur nog aardig wat mee te delen.

Het ging in Batavia, kort samengevat, om de import uit de Republiek van ideeën, mensen en geld en de export van koffie, specerijen en suiker. De hervormingsideeën uit de Republiek bereikten Batavia wel, maar waren niet welkom; omgekeerd, mensen en geld (schepelingen, soldaten en contanten) waren welkom, zeer welkom zelfs, maar bereikten de kolonie niet. Fraai wordt de sfeer in Batavia beschreven, het behoudende bestuur, de afkeer van hervormingen, de deplorabele staat van de defensie, en de 'pusallinieme harrewarrijen' ter stede. Bovenal heerste in Batavia gebrek aan contant geld. Jaarlijks was 4.000.000 aan contanten nodig voor de buitenkantoren, de aankoop van producten en tractementen. In 1795 vielen de inkomsten echter in één klap weg. Daarom ging de Hoge Regering er al in 1796 toe over suiker, specerijen en vooral koffie te verkopen aan vreemde handelaren. Vooral Amerikanen hadden belangstelling en zij betaalden met zilver. Dit betekende het begin van een omvangrijke Amerikaanse penetratie in de wateren van de Archipel. Ze kochten de koffie natuurlijk niet alleen in Batavia bij de Hoge Regering, maar betrokken die overal elders direct van de inheemse bevolking. Zo

biedt dit boek interessante inzichten in de economische geschiedenis van 'Nederlands-Indië' in de relatief weinig bestudeerde jaren rond 1800.

Maar deze dissertatie is toch in de eerste plaats een reconstructie van de scheepvaartverbinding met Azië en het overheidsbeleid met betrekking tot de koloniale handel en als zodanig goed gelukt. Uitvoerige bijlagen ondersteunen de tekst. Het boek is ondanks de gedetailleerde uiteenzettingen zeer leesbaar. Ieder die in deze periode geïnteresseerd is zal er van kennis moeten nemen.

Jean-Claude Lejosne (ed. and transl.), *Le journal de voyage de G. van Wuysthoff et de ses assistants au Laos (1641-1642)*, Metz: Editions du Centre de Documentation du Cercle de Culture et de Recherches Laotiennes, 1987. 370 pp., 3 indices, bibliography, maps, illustrations.

OTTO VAN DEN MUIZENBERG

The author of this publication had several objectives. Although the book contains all the elements of a translated source edition, it grew from a major endeavour very different from the kind generally undertaken by the professional historian. The author, a professor of linguistics at the University of Metz, is engaged in a collaborative project of analysing, partially with the help of the computer, the word system of no less than twenty-three Germanic languages. Ultimately, the project is to have a practical use in the creation of an automatic translation programme. In order to build a corpus for the work to achieve this final objective, Mr. Lejosne needed a late middle-Dutch text from the mid-seventeenth century. The second part of the work, which is to consist of a linguistic analysis of this corpus, is still to be presented as a Ph.D. thesis by the author.

The Dutch text selected was the travel report of the merchant Gerard van Wuijsthoff (VW), written between July 20, 1641 (the day a small expedition departed from the Dutch East India Company's (VOC) lodge near Phnom Penh), and April 11, 1642 (when the author returned from this difficult trip to Vientiane in Laos). VW travelled with a few other Dutchmen, a versatile interpreter from Patani, who apparently spoke Laotian, Khmer, Portuguese, Malay and Chinese, a few Laotian nobles, and the crews of several hired proas.

This was the first European expedition to the royal capital of Laos in Vientiane of which a full report is preserved. The rather detailed description of the various difficulties encountered in travelling up the Mekong River, with its many shallow passages and rapids, is not terribly interesting. What is particularly informative is the account of the stay of the small VOC party in Vientiane, a sizeable, prosperous, and well-defended city at that time. VW offers us detailed descriptions of inter-cultural contacts, particularly in connection with his negotiations (always via intermediaries) with the state-maker King Suriya Vongsa, who reigned over a unified Lan Xang for over half a century, until 1694. While the king showed some desire to build up good relations with the VOC (the power

of which in Asia had increased since the conquest of Malacca in 1641), it is apparent that he also viewed himself as a sovereign ruler who was at liberty to keep the traders waiting.

The primary products in which the Europeans were interested were benzoin, gumlac, musk, and gold. They furthermore expected to find a good market for textiles in Vientiane, but believed that this depended on the ouster of the Siamese and Indian ('Moor') traders.

It is well-known, of course, that there was no follow-up to VW's expedition. It seems doubtful that Batavia ever had serious plans to establish a lodge as far inland as Vientiane. When the promotor of this idea, chief merchant Van Regenmortes, was killed in the Phnom Penh lodge a year after VW's return, this presaged the VOC's withdrawal from the South-East Asian mainland before the end of the century.

Lejosne discusses in detail the various manuscript and published versions of VW's report, as well as a shorter report made by his assistants, who remained behind in Vientiane and only returned to Phnom Penh on October 24, 1642. VW's account became the basis for a popular book in 17th- and 18th-century Holland. Written by Pieter Casteleyn in 1669, it contained an abbreviated and embellished version of the original. The second Dutch version, published by Hendrik P.N. Muller in vol. XIII of the series *Werken Uitgegeven door de Linschoten-Vereniging* (1917), was part of a larger collection of documents on VOC contacts with Cambodia and Laos. Lejosne compared this version with the original manuscript in the State Archives in The Hague, and it appeared to be almost complete. While this published version is reliable, it is written in 'middle'-Dutch, a language which twentieth-century readers, both Dutch and foreign, find difficult to understand. Nevertheless, since its publication in 1917, it has been an important source of information on Laos. Many authors, however, quoted it indirectly, aside from Paul Levy, who actually stimulated the author to undertake the present project. The apparent value of this publication consequently lies in the direct access which it provides to a valuable historical source, particularly for non-Dutch-speaking scholars who read French.

The actual translated and annotated text covers approximately 130 pages. As far as the reviewer can make out, Mr. Lejosne has given a truthful translation of the original, while at the same time providing detailed and insightful comments on difficult passages in the text. It is introduced by a discussion of the translation problems, a brief overview of earlier studies of 17th-century Laos, and references to the Dutch expedition in the literature. The origin, organization and activities of the VOC in Holland and Asia are briefly and competently summarized on the basis of secondary literature (54-93).

It is, however, the third part that merits special attention. Covering over a hundred pages, it comprises three indices (of toponyms, of anthroponyms - including titles and functions -, and of 'culture and civilizations'). By making full use of the computer, the author has indexed virtually every term that could possibly be considered a key-term for linguists, geographers, anthropologists, or historians. The indexes are arranged according to the French translation, but also give the original Dutch terms, a generic

term where applicable, and the context of these in the two travel reports.

The 'culture and civilization' index is systematically arranged in classes, with as many as five levels of specificity. This enables an anthropologist, for example, to quickly collect the relevant information on phenomena such as food patterns, the Buddhist clergy, or the images painted by the travellers of Laotians or their own countrymen. In line with prevailing views of the period, the Asian hosts are referred to with a plethora of more than twenty-five negative terms, whereas the Dutch, and particularly the *ondercoopman* himself, are described in positive terms as hard-working, frugal, etc., people (about ten terms). Predictably, for a trader's report, the most numerous reference categories are to be found in the transportation sector, commerce, the market, and finance. However, for those interested in the ins and outs of 17th-century diplomacy and protocol, and in the organization of the Laotian state, there is also a sizeable number of references.

The reviewer's admiration for the enormous pains taken by the editor/translator only grew while perusing the publication. The final presentation of the work, however, leaves much to be desired for those readers who do not share the editor's main objective of building a linguistic corpus. Those who are interested in the text as a source of information on seventeenth-century Laos and/or the expedition as such, must battle with a text full of names in CAPITALS, and underlined *nouns, adverbs and adjectives* (at an estimated average of 70 per page). They must furthermore struggle through endnotes and notes with cross-references to later or earlier notes or to categorical discussions following in the index section. All of this needs to be searched for via a very complicated numbering system. This makes for very difficult, and frequently interrupted, reading. I am afraid that, however well-founded the scientific argument for presenting the text in this form may be (cf. p. VI), this difficult accessibility will discourage many readers. That is to be deplored, because VW's diary is certainly rich in information on economic, political, and, to a lesser extent, socio-cultural conditions in mainland South-East Asia. Mr. Lejosne has performed an immense task in making it comprehensible. Present-day computer technology should make the conversion of Mr. Lejosne's generally well-formulated translation into an easily readable, abridged, and commercially publishable text edition not only feasible, but also worthwhile.

M.J. van den Blink, *Olie op de golven; De betrekkingen tussen Nederland|Curaçao en Venezuela gedurende de eerste helft van de twintigste eeuw*, Amsterdam: De Bataafsche Leeuw, 1988, 128 pp.

GERT J. OOSTINDIE

Met uitzondering van Nederland heeft geen staat zo'n belangrijke rol gespeeld in de Curaçaose geschiedenis als Venezuela. In de 17e en 18e eeuw draaide de eilandelijke economie in hoge mate om smokkelhandel

met het Spaans-Amerikaanse continent, in het bijzonder het latere Venezuela. In de volgende eeuw waren de economische banden weliswaar minder sterk, maar bleven persoonlijke contacten en emigratie over en weer bestaan. Dit betrof tevens politieke vluchtelingen, waaronder Simón Bolívar, die op Curacao een veilig toevluchtsoord vonden.

Tussen 1849 en 1908 werden de diplomatieke banden tussen Nederland en Venezuela regelmatig verbroken en weer hersteld. Conflicten hadden betrekking op Venezolaanse handelstarieven, politieke vluchtelingen en de export van wapens vanuit Curaçao. Vanuit Nederlands perspectief had de verhouding met Venezuela geen hoge prioriteit. Dit veranderde na 1915. In dat jaar startte de Koninklijke Shell met de bouw van een gigantische olieraffinaderij op het eiland. De hier verwerkte aardolie was afkomstig uit Venezuela, dat langs deze weg een levensader van de Curaçaose economie in handen kreeg. In dit besef rekenden Nederlandse en eilandelijke bestuurders het tot hun taak problemen met Venezuela tot een zekere prijs te vermijden. Dit leverde morele dilemma's op, met name tijdens het bewind van de dictator Juan Vicente Gómez (1908-1935), die niet voor fors geweld tegen tegenstanders terugschrok. Gómez had de oliekraan in handen; hoe nu te handelen als hij uitlevering van politieke tegenstanders verlangde? Uit Van den Blinks studie blijkt dat de Nederlandse autoriteiten (in Nederland en op Curaçao) behoedzaam manoeuvreerden om pijnlijke keuzes te ontlopen. In de praktijk betekende dit dat men het vluchtelingen dermate onaantrekkelijk maakte om naar Curaçao te komen, dat deze elders hun toevlucht zochten; zo werden uitleveringsverzoeken bij voorbaat voorkomen.

In *Olie op de golven* (een kromme beeldspraak, die pas op p. 107 terloops wordt toegelicht) wordt betrekkelijk weinig nieuwe informatie geboden. Nieuw zijn de op archiefonderzoek gebaseerde hoofdstukken over de Nederlandse gezant in Caracas Brill en enkele gedetailleerde beschrijvingen van onderhandelingsfasen tussen Nederland, de Nederlandse autoriteiten op Curaçao (door de auteur ten onrechte als 'Curaçao' aangeduid) en Venezuela. Het gebruikte archiefmateriaal is beperkt en zeer eenzijdig; bestudering van de Venezolaanse archieven en de bestuursarchieven van Curaçao is achterwege gelaten. De nieuwe informatie in *Oik op de golven* is daarom zeer beperkt maar juist breed uitgesponnen. De auteur had op basis van zijn materiaal beter een goed artikel van 20, misschien 30 bladzijden kunnen schrijven.

Onbegrijpelijk is het gebrek aan redigering door de uitgever. Het we-melt van 'In de voorgaande paragraaf heb ik ...', 'In de volgende alinea's zal ik ..', 'Zoals we zagen . . .', etc. Is dat al geen plezier voor de lezer, de voortdurende, lange citaten uit andermans werk (her en der, onvertaald, in het Spaans of Engels) of van de gezant Brill zijn tergend. Inleiding en slot, waarin deze kleine geschiedenis in de context van de huidige staatkundige problematiek van de Nederlandse Antillen wordt geplaatst, zijn op zijn best obligaat.

Robert M. Hill II and John Monaghan, *Continuities in Highland Maya Social Organization*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press, xxii + 176 pp., 1987.

RIEN PLOEG

Continuities in Highland Maya Social Organization is a valuable contribution to the field of 'documentary ethnography'. The authors make a promising start in explaining their purpose as one of demonstrating that social life in Sacapulas, a single Quichean community in highland Guatemala, is structured by a system of highly independent territorial and political subdivisions. It is from the perspective of this system that continuities are discussed, since traces of the system can be detected as far back as the time of the Spanish conquest, in 1524, and even earlier. So these traces may derive from pre-conquest forms of socio-political organization.

With this in mind, it is obvious that the authors had to use a combination of archeological, historical, and anthropological data. They lean heavily on Spanish colonial documents and other sources pertaining to the common subject of legal disputes over land occurring over a period of four centuries, i.e. the 16th to 19th centuries. The ethno-historical description commences, after an ethnographic summary of Sacapulas today, with a reconstruction of pre-conquest social organization from post-conquest sources. Through these sources the authors identify the so-called *chinamit* as a central unit in late post-classic socio-political organization. Basically, the *chinamit* was a territorial unit and not kin-based. It is comparable to the Pokom Malab unit or the Aztec Calpulli. Its primary function was land holdership for the members of the unit. By combining the documentary and archeological records, the authors were able to reconstruct the *chinamit* territories of the Sacapulas area and to use this as a baseline for evaluating continuity and change in territorial extent and settlement patterns. In their evaluation of the political geography of Sacapulas, they convincingly argue that elements of a higher pre-conquest form of political organization - a confederation of two or more *chinamitales* (plural from *chinamit*), known as *amaq* - are still instrumental in the structuring of relationships between groups. This is remarkable, considering the drastic changes in the social, political, and juridical fields wrought by the Spaniards and, later, by among other things Guatemaltecan politics.

The main point which the authors stress is that the territorial units in the Sacapulas area try to maintain their autonomy. It is interesting to read how and to what extent this is achieved.

In their strong concentration on territorial disputes in order to demonstrate continuity in change, the authors provide convincing arguments for establishing similarities between pre-conquest and colonial territorial organization. But, as with each ethno-historical study, the story of Sacapulas is an *unfinished one*. Though the authors are convinced that territorial organization in Sacapulas today provides an important means of demonstrating autonomy, the area is still experiencing changes in the political, social, and legal fields. With this in mind, one may view as one recent development which demonstrates autonomy the construction of a church in one of the territorial units of Sacapulas. As this is more a sign of ritual

independence than of territorial autonomy, however, one wonders how religion relates to socio-political organization in Sacapulas. This question is especially relevant because, in the history of Mayan culture, the quest for ritual independence is considered one of the main themes in the debate on continuity and change. Unfortunately, the authors only hint at the possible importance of religion in relation to continuities in territorial and socio-political organization. It remains for the reader to discover this side of the fascinating ethno-history of Sacapulas.

Takashi Shiraishi, *An age in motion; Popular radicalism in Java, 1912-1926*, Ithaca/London: Cornell University Press, 1990. xxiv + 365 pp. ISBN 0.8014.2188.8.

HARRY A. POEZE

This study is a slightly revised version of Shiraishi's Ph.D. thesis, *Islam and Communism* (1986) - a fact that, oddly enough, is nowhere mentioned in this commercial edition. Shiraishi treats a fascinating period in the Indonesian struggle for freedom: the period in which the traditional world view underwent drastic changes, giving rise to a new consciousness, which found expression in such novelties as newspapers, trade unions, political parties, rallies, strikes, and ideologies. The term by which Indonesians came to refer to this explosion of activities is *pergerakan*, (movement). Later historiography has tended to force the *pergerakan* into existing models. For instance, the Indonesian, Dutch, and Chinese roles in the *pergerakan* have for the most part been studied separately, from the perspective of political party organization, while the later tripartite division into nationalism, religion, and communism has been used as a basic organizational principle for historical analysis.

The transitional period of the *pergerakan* does not in fact fit these models, however. Race was not a determining factor; organizations and parties did not constitute separate entities with clear-cut boundaries between them; the tenets of nationalism, religion, and socialism blended effortlessly into each other. *The pergerakan* was strongly tied to specific charismatic leaders. Personalities were more important than parties, as is evident from the widespread phenomenon of people belonging simultaneously to several parties - parties which later were to have no common ground whatsoever.

Shiraishi approaches the *pergerakan* as a whole, as a separate entity. Although he is the first to do so in such a specific and extensive way, it would be misleading to suggest that other historians have been totally oblivious to the special characteristics of the *pergerakan*. In writing this history, Shiraishi alternates between two foci. One of these foci is Solo, where all the relevant social forces - indigenous officials, the indigenous aristocracy and bourgeoisie, Western-educated Indonesian intellectuals, Muslims, labourers, peasants, Indo-Europeans, Chinese, Dutch officials, and Dutch plantation managers - were present. Solo is also where three of the most typical and important *pergerakan* leaders were active: Tjipto

Mangoenkoesoemo, Marco Kartodikromo, and Hadji Mohammad Misbach. The other focus is Java, and in between chapters describing the situation in Solo are chapters entirely devoted to developments in Java. Shiraishi very successfully combines data from the colonial archives with contemporary reports from newspapers and magazines. This way he adds a wealth of details to our knowledge of early leaders, organizations, unions, and newspapers, which he supplements with illuminating analyses of thoughts and ideas.

Nevertheless, some aspects of the book are open to criticism. The switching back and forth between Solo and Java seems rather arbitrary. The author gives developments outside Solo - for example, those in Surabaya, Semarang, and Yogyakarta - little attention, thereby missing the opportunity to more strongly accentuate the multiformity of the *pergerakan*, as well as its common characteristics. Inclusion of the developments in these other areas would of course have considerably extended the length of the book. A logical way around this problem would have been to end the treatment of the *pergerakan* in 1921. It was at that point that organizations began to be more important than personalities - a process that is illustrated by the introduction of party discipline in the Sarekat Islam (SI) and other organizations. The multi-racial character of the *pergerakan* made way about this time for a racial basis for organizations, as is testified by the fading away of the Nationaal-Indische Partij/Sarekat Hindia. The colonial government contributed to this process: its previously often hesitant stance gave way to a consistently negative and more repressive attitude towards progressive political wishes. *Pergerakan* leaders such as Misbach and Marco retained their prominence, but after 1921 were subordinated to the Communist party (PKI), of which they were members.

Shiraishi describes his main characters, Tjipto, Marco, and Misbach, with understanding and sympathy; their opponents, Tjokroaminoto, H.A. Salim, and others, are discussed in a negative, sometimes disparaging manner. Shiraishi's yardstick seems to be social radicalism and an anti-government stance, involving a total rejection of cooperation with the government. It is important to note, however, that the question of cooperation versus non-cooperation was not yet a politically loaded issue at the time of the *pergerakan*. Cooperation with the government in this period was still viewed as a legitimate alternative. Shiraishi's discussion oversimplifies this complexity of the situation, the result being that he neglects the very interesting role played by the first Volksraad, in which both Tjipto and Tjokroaminoto had seats.

While reading this book, one gets the impression that the author is the very first to have described, for instance, the origins of the SI or the developments in Solo. That this is not the case is apparent from the bibliography, which lists Korver's book on the SI and Larson's study of Solo (*Prelude to Revolution*), neither of which works is referred to in the text, however. I for one would have been especially interested in Shiraishi's reaction to Larson's book. In the ongoing debate on the interpretation of history, it would have been useful and appropriate for Shiraishi to have pointed out the ways in which his data and interpretations diverge from those of earlier studies. In the absence of such an indication, the reader is

forced to carry out time-consuming comparisons. It is also unfortunate that Tichelman's treasure trove, *Socialisme in Indonesië*, was not consulted.

In sum, Shiraishi has written a highly interesting and richly descriptive book. Given the complexity of the subject matter, however, there is still plenty of room for further research by future investigators.

Willem F.H. Adelaar (inleiding en vertaling), *Het boek van Huawchiri. Mythen en riten van het Oude Peru*, Amsterdam: Meulenhoff, 1988, 150 pp.,/ 34,50.

ROB DE RIDDER

Het beeld dat ons gewoonlijk wordt voorgeschoteld van de Spaanse verovering van een groot deel van Amerika is dat van een klein, bloeddorstig leger erop uit om zo snel mogelijk goud en zilver te bemachtigen, gevolgd door hordes missionarissen om de indiaanse zielen te redden. De werkelijkheid was echter veel gecompliceerder. Zo waren er geestelijken die bloeddorstiger waren dan de conquistadores ooit waren, en anderen die zich verrijkten zonder zich veel van hun geestelijk leider in het verre Rome aan te trekken. Francisco de Avila, dorpspastoor in de provincie Huarochiri in Peru, behoorde de eerste tien jaar van zijn priesterschap tot de tweede categorie, en, na een proces hem aangedaan door zijn parochieleden, tot de eerste. Vanaf omstreeks 1608 bestreed hij iedere vorm van 'afgoderij' letterlijk te vuur en te zwaard.

Om de inheemse religie afdoende te kunnen bestrijden, gaf hij zijn inheemse medewerkers opdracht hun kennis op te schrijven. De mythen en de beschrijvingen van ritueel die daarvan het resultaat waren, vormen tezamen dit boek. Ze zijn geschreven in het Quechua, de *lingua franca* van het grote Inca gebied; de bedoeling lijkt te zijn geweest dat uit Spanje aankomende missionarissen en inheemse bekeerden door dit boek werden onderricht in het te bestrijden geloof. Willem Adelaar, internationaal erkend specialist in het Quechua, heeft een integrale vertaling gemaakt voor de Nederlandse markt; Duitse, Franse en Spaanse vertalingen bestaan al langer (Adelaar noemt merkwaardig genoeg geen Engelse vertaling).

De mythen vormen grotendeels een chronologisch geheel, waarin de geschiedenis van de *huaca's* centraal staat. *Huaca's* zijn goden die gebonden zijn aan een bepaalde ethnische groep; met het vertellen van hun wederwaardigheden wordt uiteraard ook de geschiedenis van deze relaties gegeven (vanuit de visie van de ethnische groep van de auteurs) en daarmee een verklaring voor de sociale status quo. Dit werk lezend als antropoloog, ontkomt men er niet aan intuïtief allerlei korte analyses uit te voeren; het resultaat is al gauw een kapot gelezen boek door het heen-en-weer geblader.

De vertaling wordt voorafgegaan door een inleiding waarin De Avila wordt geïntroduceerd en iets wordt gezegd over de uitvoering en de inhoud; ook regels voor de uitspraak van Quechua woorden en namen ontbreken niet. De vertaling zelf is ongetwijfeld uitstekend, en zelfs meer dan dat. Letterlijke vertalingen van dergelijke teksten zijn vaak moeilijk

begrijpbaar te maken, maar Adelaar heeft gezorgd voor een zeer plezierig leesbaar werk. Waar hij twijfelt aan het juiste woord, wordt dit aangegeven in een noot; het boek wordt gecompleteerd door een woordenlijst van moeilijk vertaalbare begrippen. De specialist op het gebied van Peru of Zuid-Amerikaanse mythen zal waarschijnlijk een uitgave prefereren met een veel uitgebreidere inleiding en verantwoording, maar voor hem of haar is dit boek niet bedoeld. Het moet iedereen worden aangeraden die niet een wetenschappelijke verhandeling wil lezen over een verzameling mythen en ritueel, maar een samenhangend geheel: het boek leest als een roman. In die zin kan ik het ook de antropoloog van harte aanbevelen.

Peter Carey (Ed.), A.A.J. Payen: *Journal de mon voyage à Jogja Karta en 1825. The outbreak of the Java War (1825-30) as seen by a painter*, Cahier d'Archipel 17, Paris 1988. XIV + 183 pp., 17 ills., 3 maps. ISBN 0244-5301. Price FF. 95.

MARIE-ODETTE SCALLIET

On 27 June 1825, Antoine Payen set out from Bandung for Yogyakarta, where he arrived three days later, on 30 June. His stay there coincided with the Dipanagara uprising which marked the outbreak of what later became known as the Java War.

The origins, the course, the consequences and the impact of the Java War on Javanese and European society have been the subject of numerous publications. The historian Peter Carey, professor at the Asian Studies Centre, Oxford, in particular has made a major contribution to our understanding of this tragic period in Indonesian history. His studies have revealed the complex economic, social and political conditions which inevitably led to the outbreak of hostilities after the long period of peace since the signing of the treaty of Giyanti in 1755.

As is now generally known, the war tormented a large part of Java and its population for five long years. 'Two million Javanese, one third of the total population, were exposed to the ravages of war, one fourth of the cultivated area of Java sustained damage and about 200,000 Javanese died. The Dutch also suffered: 8,000 European troops and 7,000 Indonesian soldiers who fought for the Dutch were killed.' (P. Carey, 'The Origins of the Java War (1825-30)', *The English Historical Review* 91-358 (Jan. 1976), p. 52).

Antoine Auguste Joseph Payen, whose journal covering the outbreak of the Java War has now been published in an edition annotated by Carey, had been sent to Java as official painter to the Natural Sciences Commission led by Prof. C.G.C. Reinwardt. He was born on 12 November 1792 in Brussels, trained as a painter at the Academies of Tournai (Doornik) and Brussels, and in 1815 was awarded first prize in a competition organized by the Société des Beaux Arts, Brussels. The following year King William I appointed him, by Royal Decree of 19 May 1816, as landscape

painter to the Commission led by Prof. Reinwardt, who had been active in Java since his arrival there in April 1816. Payen's arrival in Batavia on 3 September 1817 marked the beginning of an eight-and-a-half-year stay in Java, which was interrupted only by a seven-month tour of inspection of the Moluccas and Celebes in 1824, when he accompanied Governor-General G.A.G.P. Baron Van der Capellen at his own request.

In 1823 the Government appointed Payen architect to the Governor-General. This is why he happened to be in Yogyakarta, to supervise construction work on the new Residence House, at the time the Java War erupted. It was under these circumstances that Payen became involved in the outbreak of the Java War.

The journal Payen kept from 27 June until 29 September 1825 constitutes only a fragment of his writings. It is nevertheless a unique document. Only one other journal of the same period, that of P.F.H. Chevallier, Assistant Resident of Yogyakarta, has apparently survived. However, this is not the only fact which justifies the publication of Payen's journal for the first time in 163 years.

Payen notes details with the sensitivity and the sharp eye of an artist, which gives a human and emotional dimension to his observations, making his journal a valuable additional source of information to the official civil and military reports. Of course, Payen's journal was never intended for publication. It is, as a result, a moving and highly personal account of his impressions, fears and views under the critical circumstances of the time. It immerses the reader in the tense atmosphere which dominated Yogyakarta during those seemingly endless weeks. On page after page one is made to share the fear of the besieged community, increasing from day to day. For the European, Javanese and Chinese population alike, the issue seemed fatal, since no one could be certain that the badly needed reinforcements would arrive in time. Even though he was in a privileged position - as a Government painter and architect and a personal friend of Assistant Resident Chevallier, who provided him also with confidential information, duly recorded in his journal - Payen seems to have been less than aware of the seriousness of the situation.

The original French text of Payen's journal is reproduced in an unabridged form and takes up hardly a quarter of Carey's publication. Justifiably, Carey has corrected spelling and grammatical mistakes, rather than leaving the text in its original form. In fact, it is Claude Guillot of the Association Archipel who has checked the French text (the transcription or interpretation of a few words seems debatable, but does not affect the general meaning). Annotations concerning the correct rendering of personal names and similar additions have been incorporated by Carey, who also provides a clear and concise summary of the text in English. One can only praise Carey's 'esprit de synthèse', supported by a thorough knowledge of the subject, which enables the reader who has neither the time nor the courage to tackle the French text - which is not always clear - to acquaint himself with the contents of Payen's journal even so. Carey's introduction contains a short biography of Payen, based mainly on second-

ary sources, which are incomplete and sometimes contradictory. Nevertheless, conscientious original research has enabled Carey to establish for the first time the exact date of Payen's death as 16, and not 18 January (1853), as all other references have it. The introduction unfortunately suffers from the attempt to cram too great a wealth of detailed information into too limited a space. It also contains a very detailed account of Payen's writings (a complete publication of which is currently being prepared). Of essential importance, however, is Carey's assessment of Payen's journal: the place it should occupy, its anecdotal character, and its great significance for historical studies.

Almost half the book is devoted to historical notes and Carey's commentary, which make it such a treasure-trove of information. With infinite, inimitable care, Carey has investigated all details which might contribute to a better and fuller understanding of all kinds of situations. Hardly a detail escapes his attention or is left uninvestigated. Notwithstanding, the work is not exclusively addressed to specialists; students of Indonesian history will also find the well-documented notes and commentary useful and inspiring. As is to be expected in such a carefully prepared study, an extensive bibliography and detailed index complement the edition of the text.

This publication confirms Carey's well-established reputation as an expert. It can be regarded as a logical continuation of his earlier work, in particular his *Babad Dipanagam: An Account of the Outbreak of the Java War (1825-30)*, Kuala Lumpur, 1981. In fact, Carey's undeniable fascination with the historical figure of Dipanagara also becomes apparent in this study. Payen's diary provides him with the opportunity to approach the Java War from yet another angle. It is to be hoped that the publication of Carey's study will lead to the publication of at least some of the numerous manuscripts kept by the Royal Institute of Anthropology and Linguistics (KITLV) at Leiden, the University of Leiden, and the Royal Library and the General Record Office (ARA) in The Hague, so that our insight into Indonesian history and the Dutch colonial past may be further enriched.

Marion Melk-Koch, *Auf der Suche nach der menschlichen Gesellschaft: Richard Thurnwald*, Berlin: Dietrich Reimer, 1989. 352 pp., maps, photographs and Thurnwald bibliography.

MATTHEW SCHOFFELEERS

With the passing away of Richard Thurnwald in his eighty-first year on 19th January, 1954, Germany lost one of its outstanding ethnologists. Thurnwald was not only the founder and pillar of the functional approach in German social anthropology, he was one of the earliest proponents of functionalism worldwide, although he is now largely forgotten. His major

interest concerned the problems of the interrelationship between economics and social organization. In this connection he was the first to recognize the principle of reciprocity in the social and economic life of pre-industrial societies. He made his discovery while living among the Banaro people in the Sepik Valley of New Guinea, and set out its fundamental implications in his *Banaro Society* (1916). No less a person than Malinowski referred to it as 'perhaps the best account of the social organization of a savage tribe extant', and it is clear from Malinowski's own work that he derived a great deal of inspiration from it. Being the prolific writer he was, Thurnwald published over 350 titles on a wide range of subjects. In the period between the two World Wars his international reputation was such that he was invited by the International African Institute in London to extend his researches to what was then Tanganyika.

The title of the present book echoes the title of Thurnwald's *magnum opus*, the five-volume *Die menschliche Gesellschaft in ihren ethno-sociologischen Grundlagen*. The author has managed to unearth a number of hitherto unknown documents, thereby contributing considerably to our understanding of this remarkable man. Typographically the book is a gem. It contains some fifty photographs of historical interest, as well as a complete Thurnwald bibliography. It is a fitting tribute to a scholar who has undeservedly been forgotten.

Peter Metcalf, *Where Are You I Spirits? Style and Theme in Berawan Prayer*, Washington and London: Smithsonian Institution Press, 1989, 345 pp.

MATTHEW SCHOFFELEERS

Prayer has always been a neglected subject in anthropology. The reasons are not far to seek. As the author himself notes, it takes some nicety of judgement to be in the right place at the right time, with a functioning tape recorder to catch the words of the relevant elder, or ritual specialist, or whomever. Secondly, there is the emphasis, in anthropological analysis, on non-verbal ritual, following W. Robertson Smith's radical distinction between ritual on the one hand and dogma on the other. However, as Edmund Leach has taught us, it is not the case that words are one thing and the rite another, because the uttering of words itself is a ritual. As Metcalf sees it, the great virtue of prayers is that they provide in a compact way a direct insight into ontological and cosmological ideas, into the speaker's sense of place and of communal identity, into notions of augury, sacrifice, the living and the dead, and much else besides. Metcalf tends to be somewhat over-enthusiastic, but his meticulous presentations and translations of prayer texts, as well as his analyses and detailed annotations, make clear that the prayer texts he examined do touch on numerous facets of communal and individual life.

The Berawan group numbers about 1,600 people, who live beside two main tributaries of the Bram River in central northern Borneo. In each

watershed, there are two principal longhouse communities, one of which goes by the name of Long Teru. This is the place where all but one of the seven prayers in this book were recorded. The reason for this was that that is where the traditional religion has been maintained, whereas in the other communities it has been replaced by Christianity. The author is aware of the fact that, where a community has been able to maintain its traditional religion, that religion has not remained unchanged. In the present case, this is hardly possible in view of the fact that after World War II Christianity began making its way in the interior of Borneo, gaining the upper hand here by the 1970s. In the 1950s an indigenous revivalist movement became influential. This sought to compete with the alien faith by copying some of its organizational features, such as missionaries, and by radically simplifying the observances of the old religions. Of all the upriver communities, only Long Teru managed to preserve the traditional religion throughout this entire period.

In Eastern Indonesia, ritual language is widely regarded as the 'words of the ancestors'. To utter them is an act of audacity, because uttering them incorrectly may have serious consequences. The speaker's performance is seen not as a more or less successful personally creative act, but as a certain state of receptiveness to inspiration. In this respect the chanter resembles a shaman. Paradoxically, however, the importance of ritual language in Eastern Indonesia goes hand in hand with its irrelevance for the social hierarchy. An expert will win respect, and his services may be in high demand, but this will not advance his social standing. Many of the best chanters are of commoner origin, rather than belonging to elite lineages. In this respect again, the status of the chanter resembles that of the shaman in many societies.

The author has devised a simple but practical system for indicating variations in intonation from verse line to verse line. All seven of the selected prayers were recited in the context of sacrificing. Indeed, we are told that it is only under exceptional circumstances that this is not the case. In four of the prayers, the theme of sacrificing occupies a substantial part. These verses provide an insight into the Berawan view of the sacrifice. This is intriguing because it is a hoary problem in the anthropology of religion, and one that is now receiving renewed attention. All the classical paradigms of the sacrifice are in some measure discernible in the Berawan texts, but none fits them well. The author has therefore taken up Luc de Heusch's suggestion to 'listen patiently to the ideological speeches of a multitude of sacrificers, in the most diverse societies'. It was no simple matter, however, to discover their ideologies of the sacrifice, although some themes do constantly recur. One of these casts the sacrificial animal exclusively as a messenger. Its spirit is released from its body so that it may travel to the Creator. This notion of the sacrificial victim as messenger seems so simple and straightforward, that it comes as something of a surprise to find that it is central to none of the extant theories of the sacrifice. It can be read into them, but it is not emphasized. The reason for this, the author suggests, is that it has escaped the theorists that there is a parallel between the sacrifice and the rite of secondary treatment of the dead. The key song in that ritual takes the dead person, now at last

transformed into a spirit, on his journey to the land of the dead. The song of the journey takes some hours to sing; it describes the itinerary in detail. Moreover, the mortuary songs are more than just a model, because the newly dead are also a kind of sacrifice. They also are destroyed in the world, though involuntarily so, so that they may be reconstituted in the beyond, and they also provide a channel of communication with spirit worlds, although a slow one. Sacrifice also enhances the communicative function of prayer. This is the core cause of the mystical power of the sacrifice and of sacrificial blood. It has the power to 'enter the house' of the ancestors and the Creator and to conduct positive energy from these sources to humans.

J.F.L.M. Cornelissen, *Pater en Papoea; Ontmoeting van de Missionarissen van het Heilig Hart met de cultuur der Papoea's van Nederlands Zuid-Nieuw-Guinea (1905-1963)*, Kampen: Kok, 1988, XIV + 256 pp. (Dissertatie Nijmegen.)

J.W. SCHOORL

In de inleiding schermst Cornelissen zijn dissertatie af tegen verkeerde verwachtingen en onnodige kritiek door er uitdrukkelijk op te wijzen dat het hier gaat om een missie-historische en dus niet om een missie-theologische of etnologische studie. Hij wil bij de beschrijving van het verloop van de in de ondertitel genoemde ontmoeting zich vooral richten op twee (deel)vragen: 1) Welke feiten werden door de missionarissen waargenomen? en 2) Welke ontwikkelingen ondergingen de missionarissen daarbij in hun waardering van de Papoea-culturen en in hun missiemethode?

De schrijver past de 'methode van het historisch onderzoek' toe op 'het materiaal van de Missionarissen van het Heilig Hart'. De theologische en etnologische zaken die in de dissertatie zijn verwerkt zijn afkomstig uit genoemde bronnen. Drie soortgelijke bronnen worden genoemd. Ten eerste de archivalia, brieven en verhandelingen, uit de archieven van de missionarissen in Tilburg en Merauke. Ten tweede de door deze paters geschreven artikelen en boeken. En ten slotte de 'oral history': geluidsbanden van memoires van een aantal paters en interviews met personen die in de missie werkten.

Het boek is in twee delen verdeeld, met aan het einde nog een korte 'nabeschouwing'. Het eerste deel geeft een overzicht van de geschiedenis van de ontmoeting van de missionarissen met de culturen van Papoea's van vijf gebieden in Zuid-Nieuw-Guinea, zoals ervaren door de paters. Het gaat om de Marind-Anim, de Papoea's van Frederik-Hendrik eiland, de Moejoe's en Mandobo's, de Papoea's van het Mappi-gebied (Jahraj en Awjoe) en de Asmatters. Per hoofdstuk worden na een inleiding de ontmoetingen en problemen op economisch, sociaal en religieus gebied beschreven. Het tweede deel draagt als titel 'Analyse van de missie-aanpak in de loop der tijd'. In vijf hoofdstukken worden de volgende onderwerpen behandeld: denkbeelden van missionarissen over de missiemethode, samenwerkingsvormen om de missiemethode te realiseren, en de missiemethode op economisch, sociaal en religieus gebied.

Het gaat hier om een interessant onderwerp. De behandeling ervan door de schrijver is echter onvoldoende om het tot zijn recht te laten komen. Dat is mede te wijten aan een onvoldoend doordachte methode.

De eerste vijf hoofdstukken, waarin het gaat om de ontmoeting van de missionarissen met de problemen op economisch, sociaal en religieus gebied in de vijf eerder genoemde regio's, maken een nogal rommelige indruk. Cornelissen heeft de notities van de verschillende paters die hij over deze onderwerpen vond daarin verwerkt. Het probleem daarbij is dat hij niet duidelijk maakt - en gezien zijn methode ook niet duidelijk kan maken - of deze kennis adequaat is of te kort schiet vergeleken met andere beschikbare kennis. Bij zijn 'methode van het historisch onderzoek' past kennelijk niet het vergelijken van de kennis van de missionarissen met wat er uit andere bronnen bekend was over de geschiedenis en de cultuur van deze volken. Zo zijn er geen memories van overgave van bestuursambtenaren geraadpleegd en de beschikbare cultuur-antropologische studies van de meeste van de betrokken volken spelen duidelijk geen of geen belangrijke rol.

Zo maakt men ook gemakkelijk fouten. Op p. 67 laat de auteur pater Thieman in 1955 de Mandobo-bevolkingsgroep ontdekken, terwijl reeds na de stichting van het interneringskamp Boven-Digoel de Mandobo bekend raakten. Pater Thieman heeft dit stellig niet beweerd.

Ook in deel II over de analyse van de missie-aanpak in de loop der tijd mis ik een grondig vergelijk met andere bronnen waardoor er werkelijk sprake zou kunnen zijn van een analyse. Ik wil hier enige voorbeelden noemen van de oppervlakkige wijze van behandelen van de vraagstukken over de missie-aanpak. Op p. 127 wordt het vraagstuk van de algemene voertaal: Maleis (Indonesisch) of Nederlands 'behandeld'. Er worden alleen twee plannen genoemd om het Nederlands in te voeren. Niets wordt er gezegd over de politieke aspecten van deze keuze en de verschillen in standpunten tussen de zending en de missie in dit opzicht. En zonder enige aarzeling wordt vermeld: 'Het Maleis was als taal ongeschikt om tot wetenschap te komen'. Ook wordt zonder enige kritiek verteld dat voor de Papoea het Nederlands net zo'n vreemde taal was als het Maleis, zonder enige vermelding van het feit dat er in de vijftiger jaren duizenden Papoea's in Zuid-Nieuw-Guinea Maleis spraken, dankzij het onderwijs van de missie. In een bladzijde kan dit vraagstuk dan ook afgehandeld worden.

In nog geen halve bladzijde (p. 128) wordt de vraag beantwoord 'In hoeverre had dwang zin om het kampongabsenteïsme der Papoea's tegen te gaan?' Wat daar gezegd wordt over heel Zuid-Nieuw-Guinea raakt kant noch wal. Er wordt niet verteld dat van missiezijde dikwijls veel druk op het bestuur uitgeoefend werd om de Papoea's te dwingen regelmatig in de dorpen aanwezig te zijn, terwijl het bestuur meestal terughoudend was om dwang uit te oefenen, mede door gebrek aan een wettelijke basis daarvoor. De volgende zin geeft dan ook wel een geheel onjuist beeld van de situatie in Zuid-Nieuw-Guinea: 'De dwangmaatregelen van het Nederlands bestuur bleken niet effectief. Pater J. Verschuuren vond dat de papoea's niet gedwongen, maar overtuigd dienden te worden' (overigens, de noot 89 die naar de bron verwijst ontbreekt!). Dat pater Verschuuren dat vond acht ik zeer wel mogelijk, maar dat dat een veel voorkomend standpunt onder de

missionarissen was, lijkt mij niet houdbaar. Ook de toenmalige bisschop meende dat het bestuur in dergelijke zaken dwang moest toepassen, afgezien of hiervoor een wettelijke basis was. Indien Cornelissen meer documenten had geraadpleegd (o.a. mijn dissertatie van 1957 over het Moejoe-gebied), had hij niet zo'n onjuist beeld over de 'missie-aanpak' met betrekking tot het kampongabsenteïsme opgehangen. Overigens, dat hij hierover meer moet weten dan hij in deze paragraaf toont blijkt wel op p. 133, waar hij in de paragraaf over 'de verhouding der missionarissen tot de bisschop' schrijft over de discussie tussen de bisschop en missionarissen van een bepaalde regio: 'Ook werd er gediscussieerd over het feit of er al dan niet streng opgetreden moest worden tegen het kampongabsenteïsme in bijvoorbeeld het Asmatgebied'.

Dit gebrek aan een bredere oriëntatie dan op de aangegeven documenten wreekt zich bijvoorbeeld ook bij paragraaf 3 van hoofdstuk II van deel II, waar het gaat om 'de verhouding der missionarissen tot het Nederlands bestuur'. Deze paragraaf beperkt zich tot drie gebieden, nl. de onderafdelingen Mappi en Moejoe en het district Frederik-Hendrik eiland. Het is niet duidelijk waarom hij deze beperking aanbrengt. In vele memories van overgave van de bestuursambtenaren, maar ook in mijn dissertatie, wordt ingegaan op de verhouding tussen bestuur en missie. In het verhaal over de Mappi wordt niet duidelijk welke zaken pater Verschueren niet exclusief aan het bestuur wilde overlaten, zoals de controleur Nieland wenste. Evenmin wordt duidelijk in welke zaken hij meende dat het bestuur 'het werk van de kerk positief zou (moeten) steunen'. Ook laat Cornelissen de lezer in het ongewisse over de vraag welke 'afbakening van werkterreinen' de opvolger van Nieland, controleur Cappetti, 'op kundige wijze' weet te realiseren.

De bespreking van de samenwerking tussen missie en bestuur in het Moejoe-gebied beperkt zich duidelijk tot de vijftiger jaren (voor de missie de periode van pater Sneekes). Niets wordt gezegd over de nauwe samenwerking tussen de missie en de Indonesische bestuursassistent in 1941-42 (Merauke en Boven-Digoel werden niet door het Japanse leger veroverd/bezet). In deze periode werd door deze bestuursassistent, gestimuleerd door de toenmalige pater in dat gebied, hard opgetreden tegen dorpsabsenteïsme. Een zeer nauwe samenwerking, die niet zulke gunstige gevolgen had. Cornelissen spreekt daar niet over. Hij schrijft dat er 'geén strikte taakverdeling tussen de missie en het Nederlandse bestuur in het Moejoe-gebied' was. Gezien de context van deze paragraaf heeft hij het dus kennelijk over de vijftiger jaren. Uit persoonlijke ervaring als antropologisch onderzoeker en bestuursambtenaar in dat gebied (1954-56) kan ik stellen dat deze uitspraak nonsens is. Er was op allerlei terrein samenwerking, maar er was ook een strikte taakverdeling. De bestuursambtenaar was verantwoordelijk voor 'rust en orde'. Hij was hoofd van de politie en alleensprekend rechter. Hij was verantwoordelijk voor de economische ontwikkeling van 'zijn' gebied. Bij de uitoefening van de politietaken en de rechtsspraak was er geen overleg met de missionarissen. In dat verband kwam het voor dat de missionarissen bepaalde feiten, wanneer het om overtredingen/misdaden van missie-onderwijzers ging, probeerden af te schermen tegen het optreden van de politie. Op het terrein van de eco-

nomische ontwikkeling was er in bepaalde zaken nauw overleg tussen missie en bestuur, bijvoorbeeld bij de aanleg van een 40 km lange weg van de hoofdplaats Mindiptana naar het noorden. De missie probeerde het bestuur in te schakelen voor bepaalde zaken die zij van belang vond, bijvoorbeeld het optreden tegen polygamie of schoolabsenteïsme. Het bestuur probeerde alleen dan op te treden wanneer daarvoor een wettelijke basis aanwezig was, hetgeen niet altijd door de missie werd gewaardeerd. Cornelissen geeft blijk daarvan niets te weten. Mijn dissertatie (*Kulturen kultuurveranderingen in het Moejoegebied*, 1957) geeft daarover de nodige gegevens.

De gesignaleerde oppervlakkigheid en daarmee ook onjuistheid van het beeld van de werkelijkheid, blijkt bijvoorbeeld ook uit paragraaf 2c van hoofdstuk III, waarin het gaat over de economische projecten bij de Moejoes en Mandobo's. Hierin wordt gezegd dat de paters in de 50er jaren met de aanplant van cacao en rubber begonnen. Dat is onjuist. Het gouvernement begon met de aanplant van cacao en rubber. Er was een landbouwproeftuin van het gouvernement in Mindiptana onder de zorg van een landbouwvoorlichtingsambtenaar.

Ik kan doorgaan met andere voorbeelden van de gemiste kans van Cornelissen om minder devoot (missionarissen met een hoofdletter en Papoea's met een kleine letter!) en meer analytisch te werk te gaan om een goede dissertatie te schrijven, maar ik zal direct doorgaan naar de 'Nabeschouwingen'.

In deze nabeschouwing wordt commentaar gegeven op de grondhouding van waaruit de Missionarissen van het Heilig Hart de gebruiken der papoea's beoordeelden, de cultuurvernietiging en opbouw, en de verhouding tot de etnologen'. Dit gedeelte is een redelijke poging tot nadere analyse. Toch mis ik hier een analyse van de achtergrond van de paters van de congregatie van het Heilig Hart. Wat voor opleiding en ervaring hadden zij gehad voor zij naar het missie-gebied gingen. Had men in de opleiding aandacht gegeven aan culturele antropologie? Waarschijnlijk niet. Het was opmerkelijk dat de meeste paters weinig of niets van de betrokken cultuur afwisten wanneer zij in een bepaald gebied werden geplaatst, ook al was in dat gebied de missie reeds lang aanwezig. Opmerkelijk is bijvoorbeeld dat pater Sneekes zegt dat hij een 'blinde' wat betreft de Moejoe-cultuur was toen hij in 1950 in het Moejoe-gebied werd geplaatst (p. 167), terwijl de missie reeds vanaf 1933 in dat gebied werkzaam was. Dit betekent tenminste dat de congregatie als zodanig geen groot belang hechtte aan de voorbereiding van de plaatsing van een missionaris in een voor hem nieuw gebied. Hoe was dat in vergelijking met andere congregaties of orden, of met opleidingen voor zendingsarbeiders?

De paragraaf over cultuurvernietiging en cultuuropbouw geeft een vrij algemene beschouwing, maar helaas weinig specifieke uitwerking voor Zuid-Nieuw-Guinea.

In de paragraaf over de verhouding tussen missionarissen en de etnologen wordt op het eerste gezicht een interessante indeling gemaakt tussen twee stromingen in de etnologische publikaties van 1905 tot 1963. Volgens Cornelissen waren er ten eerste antropologen die erg kritisch stonden ten opzichte van het missiewerk en als tweede stroming onderscheidt hij

de antropologen die veel positiever stonden ten opzichte van dat werk. Er zou in die periode 'een merkwaardige haat-liefdeverhouding' zijn ontstaan tussen antropologen en missionarissen. Deze uitspraak roept de verwachting op dat hij ook twee van dergelijke stromingen bij de paters ten opzichte van de antropologen onderkent. Hij analyseert de situatie verder niet voor die periode, maar haalt een uitspraak van de antropoloog Van der Geest aan, die over het algemeen niet toepasbaar is op de situatie van Zuid-Nieuw-Guinea. Zo zouden de antropologen met gretigheid niet alleen het koele bier, maar ook de etnografische kennis van de paters tot zich genomen hebben: de missionarissen werden 'pumped dry'. Ook zou de missionaris behulpzaam als tolk geweest zijn. Het beeld dat hier uit voort komt klopt niet met de meeste situaties van de antropologen in Nieuw-Guinea. Afgezien van het feit dat de paters in de vijftiger jaren veelal geen koud bier hadden, hebben zij ook niet als tolk gefunctioneerd of waren zij niet een belangrijke bron voor etnologische studie. Misschien vormt pater Verschuere hierop een uitzondering. Maar Cornelissen doet ook geen poging om dit verhaal toe te passen op de situatie in Zuid-Nieuw-Guinea. Evenmin is algemeen geldig en toepasbaar de aangehaalde uitspraak dat, voorzover de missionarissen nog vermeld worden in etnografieën, dit alleen 'both brief and somewhat hidden in the text' gebeurt. In mijn dissertatie over de Moejoe worden zo een aparte paragraaf over de komst van de missie, een hoofdstuk over de achtergrond en opzet van het missiewerk, een paragraaf over de dorpsvorming en daarbij o.a. de rol van de missie, een paragraaf over het (missie)onderwijs, een paragraaf over de verandering van religie (onder invloed van de missie), en een paragraaf over de aandacht van bestuur en missie voor het schelpengeld vermeld. Over welke antropologen en welke missionarissen heeft Cornelissen het, wanneer hij zonder aarzeling of relativering schrijft: 'De behulpzame missionaris was in de tussentijd "vergeten", omdat de etnoloog zich bezwaard voelde vanwege zijn kritische kanttekeningen bij het missiewerk'? Kennelijk voelde hij zich safe door hier een antropoloog aan het woord te laten, maar deed hij geen moeite om na te gaan of dit verhaal ook voor hem relevant was.

Zijn verhaal over de twee stromingen onder de etnologen, nl. die van de kritische etnologen en die van de etnologen die positiever dachten over het missiewerk, beperkt zich in dat verband tot enerzijds Wirz uit de twintiger jaren en anderzijds Van Baal, die in 1934 zijn dissertatie schreef over de Marind-Anim, daarna eind dertiger jaren onderafdelingshoofd van Merauke was en o.m. in 1966 het grote werk 'Dema' over de Marind-Anim deed verschijnen. Het blijft in het duister welke etnologen hij verder onder deze stromingen wil brengen en aan welke kant. De haat-liefdeverhouding blijkt betrekking te hebben op Wirz; althans verdere voorbeelden worden niet genoemd.

Zo is ook zijn nabeschouwing blijven steken in een gebrek aan een ruimer gebruik van bronnen dan de missie-documenten ter toetsing van de stellingen of ideeën die hij poneert. De paters van de congregatie van het Heilig Hart en hun missiewerk verdienen een diepergaande behandeling dan in deze dissertatie gegeven.

Jo Derkx and Irene Rolfes, *Suriname; A Bibliography, 1980-1989*, Leiden: KITLV (Royal Institute of Linguistics and Anthropology), Department of Caribbean Studies, 1990, 297 pp.

ALEX VAN STIPRIAAN

One of the best collections on Surinam in the Netherlands is found in the library of the KITLV/RILA in Leiden. As a service to its users, the institute in 1972 published a bibliography of this collection, covering the period from the seventeenth century to 1940. A second volume was published in 1980, covering the period 1940-1980. Both were compiled by Gerard A. Nagelkerke and together comprised over 5,000 entries. Now a third volume has appeared, compiled by Derkx and Rolfes, covering only the period 1980-1989, but nevertheless numbering almost 2,000 entries on Surinam and Surinamese communities abroad. The necessity of a new bibliography within ten years of the publication of the previous one attests to the institute's active acquisition policy, as well as to a growing interest in Surinam and the Surinamese in general.

This bibliography includes monographs, articles, novels, poetry, and juvenile novels, as well as unpublished dissertations, theses and reports. These are listed in alphabetical order under the authors' names, or the first headword. Each entry contains the full title and all relevant bibliographical data. No annotations are added. However, this is thoroughly compensated by a detailed, extensive, and systematic index.

A comparison of this third bibliography with the second reveals some valuable improvements. A better layout has made this book more pleasing to the eye and easier to use. The index is now in English, instead of Dutch, and thus is accessible to an international public. Furthermore, lists of abbreviations and pseudonyms have been added (although it is surprising, incidentally, to find that the latter lacks the name of Sandew Hira). Finally, multiple Chinese names are now entered under the correct heading.

All in all, this bibliography is indispensable for researchers on any 'Surinamese' subject, as well as for anyone who wants to have an overview of what has been published on Surinam over the past decade. The growing number of publications on this subject may make the next volume a must perhaps, as early as 1995. Hopefully it will be as excellent as this one.

Th. Schweizer (Hg), *Netzwerkanalyse; Ethnologische Perspektiven*, Berlin: Dietrich Reimerverlag, 1989, VIII, 229 pp.

A.A. TROUWBORST

Zoals de redacteur van deze bundel in het voorwoord opmerkt, is aan de netwerkanalyse in de Duitstalige antropologiebeoefening tot nu toe nog weinig aandacht besteed. Dat is een reden om het verschijnen van de in de bundel opgenomen, voor het merendeel zeer goede, studies toe te juichen.

Het idee om tot deze publikatie te komen is ontstaan tijdens het congres van de Deutsche Gesellschaft für Völkerkunde, dat in oktober 1987 in Keulen werd gehouden. De invloed van Mitchell, zoals bekend één van de grote gangmakers van de netwerkanalyse, is duidelijk aanwijsbaar. Geen wonder, want hij was één van de gastsprekers op genoemd congres en één van de bijdragen van de bundel is van zijn hand. Overigens wijst de redacteur er terecht op dat de toepassing van netwerkanalyses niet zozeer meer in Engeland, waar de benadering op gang is gekomen, plaatsvindt, maar thans vooral in de Verenigde Staten. Daarbij teken ik aan dat men momenteel ook in Nederland weinig meer over netwerkanalyses hoort praten of ziet schrijven.

De bundel is als volgt opgezet. Na een inleidend hoofdstuk van de redacteur, Thomas Schweizer zelf, onder de titel 'Netzwerkanalyse als moderne Strukturanalyse', volgen twee delen die respectievelijk als 'Ethnographische Ansätze' en als 'Formale Analysen' worden aangeduid. De 'Abhang', tenslotte, bestaat uit een artikel getiteld 'Netzwerkanalyse mit dem Mikrocomputer', eveneens van de hand van de redacteur. Deze heeft bovendien elk van de beide delen voorzien van een kort overzicht van de daarin opgenomen artikelen. Handig zijn de samenvattingen in het Engels van de diverse artikelen aan het eind van het boek. Een index ontbreekt helaas.

De Universiteit van Tübingen is kennelijk de broedplaats voor de totstandkoming van deze reeks studies: vijf van de elf auteurs hebben er hun standplaats. De andere auteurs zijn verbonden aan de Universiteiten van München, Keulen en Mexico. Sommige van de artikelen, met name die van deel I, dragen het karakter van case studies met een regionaal/etnografische inslag. Zij hebben betrekking op Mexico (Lomnitz en Pérez-Lizaur), Java (Bremm en Schweizer), Jordanië (Hackstein) en het hoogland van Nieuw-Guinea (Görlich). Andere artikelen vertonen een meer algemeen, formeel theoretisch karakter, zoals in het geval van de bijdrage van Mitchell (Ethnography and Network Analysis) en die van Klemm en Wittek (Codierung und Gruppierung von Netzwerkdaten), alsmede het al genoemde artikel van Schweizer.

Het boek is uitdrukkelijk bedoeld als een inleiding in de netwerkanalyse en wil een combinatie bieden van theoretische en methodische beschouwingen, van case studies en analysevormen (VII). In veel opzichten bereiken de auteurs die doelstelling wel, al vraag ik me af of een bundel de meest geëigende vorm voor een inleiding is. Een systematische uiteenzetting over de historische ontwikkeling van een benadering en de diverse theoretische en methodologische implicaties is in een bundel niet goed mogelijk. Tot op zekere hoogte vervult de uitstekende inleiding die functie, maar zij is te kort en daardoor niet volledig om het genoemde bezwaar helemaal op te heffen. Een en ander komt een inzicht in de relatie tussen netwerkanalyse en b.v. ruiltheorieën, die in andere artikelen zoals dat van Görlich over het hoogland van Papua New Guinea centraal staan, niet ten goede.

In de diverse artikelen wordt een rustige, zakelijke toon aangeslagen, contrasterend met de tamelijk heftige, soms polemische manier waarop sommige netwerkanalisten in de begintijd aantraden. Duidelijk is nu dat

van de hoge verwachtingen die mengedurende korte tijd ten aanzien van deze benadering koesterde niet zo veel is terecht gekomen. Het is een zeer nuttig onderzoeksinstrument gebleken en heeft een aantal nieuwe inzichten opgeleverd, maar het vormde zeker geen alternatieve theoretische oriëntatie. Het onderhavige boek toont dat nog eens duidelijk aan.

Brian Juan O'Neill, *Social inequality in a Portuguese hamlet; Land, late marriage and bastardy, 1870-1978*, Cambridge: Cambridge University Press. 431 pp. 1987.

HANS VERMEULEN

This monograph contains fierce criticism of the notion of the egalitarian and homogeneous Iberian hamlet community. However, it offers more than a critical analysis of village stratification. Its main strength lies in the detailed analysis of the interrelations between land tenure, cooperative labour, marriage and inheritance in Fontelas - a pseudonym for a village of less than 200 inhabitants in the northern part of Trás-os-Montes, a province in the northeastern corner of Portugal.

The existence of *baldios* and other communal property and the importance of cooperative labour - i.e., cooperation between members of different households - have induced a number of authors to describe the small communities in this part of Portugal and the adjoining regions in Spain as egalitarian. O'Neill shows, however, that these institutions can coexist with social inequality. Every household which makes use of the same network of irrigation canals is, for example, expected to contribute equally to the task of ditch-cleaning, even though the wealthier households make use of this network for longer time periods (turns) because they have larger gardens (170, 172).

The first part of the book comprises four chapters. In the first chapter O'Neill introduces the central themes of the book in a comparative, European perspective. Then he describes in detail the agricultural system (chapter 2), the social stratification (chapter 3), and the organization of labour (chapter 4) in Fontelas. The second part consists of three chapters, on marriage and inheritance, and a conclusion. Here I will summarize the main argument, which concerns the relations between social inequality, marriage and inheritance, which displayed a high degree of continuity from 1870 to 1978.

In Fontelas there is far greater stress on descent and the inheritance of property ('patrimony') than on marriage and the husband-wife tie ('matrimony'). This is evident, for example, from the custom of natal local residence among all social classes in the village: husbands and wives often continue to live with their respective families of origin for a period of one to fifteen years after their marriage (pp. 288-305). The upper stratum of

the *propriétaires*¹ tries to preserve, a unified patrimony by selecting an heir - notwithstanding the legal requirement of partible inheritance - and maintaining a large labour group within the natal household. The son or daughter who becomes the selected heir usually marries relatively young. The other children remain unmarried or marry very late, and stay in the natal household for a long time. The unmarried women of this group are expected to remain chaste, but males may have sexual relations and may live in concubinage, especially with women of the lowest stratum. In this stratum of smallholders we find a 'pocket of Carribean-like matrifocality' (p. 342), viz. many unmarried women residing alone or with their illegitimate children. Fontelas has one of the highest rates of illegitimacy in Europe: half of all the children born here from 1870 onwards have been illegitimate. Women from this stratum may have children by several men, and children 'are continually moving out of their natal households as servants, migrant labourers or common-law spouses' (p. 245).

The social inequality in Fontelas is also recognized by its inhabitants. Nevertheless, in some contexts people stress that 'we are all equal'. According to O'Neill it is almost exclusively the wealthy who do so, in order 'to disguise this dynamic of domination under the costume of egalitarian relations' (p. 347). O'Neill is not very specific about the ideological and political aspects of this domination, however. One can only hope that he will publish on these aspects of life in Fontelas in the near future.

Social inequality in a Portuguese hamlet is a well-argued monograph, written in a lucid style. It is one of the best monographs on Southern Europe, and offers an important contribution to historical anthropology, and to the study of social inequality and marriage and inheritance.

Hendrick M.J. Maier, *In the Center of Authority. The Malay Hikayat Merong Mahawangsa*, Ithaca: Southeast Asia Program, Studies on Southeast Asia, 1988. 210 pp.

C.W. WATSON

This book will become in time one of the classics of Western scholarship about Malaysia. It will take time, both because it is a book which radically departs from the conventional boundaries of the canon of such works - and therefore will initially upset or alienate some readers - and because its title may deter those who imagine it to be simply conventional textual criticism. It is all the more important, then, for the reviewer to indicate the scope of the book, and to persuade readers of its great merits.

First the scope: this is a work which makes enormous contributions to our understanding, not only of the history of Malay society over the last one hundred and fifty years, but also of the intellectual history of the understanding of that society. Moreover, the writing is grounded in a sound

¹ O'Neill distinguishes for 1978 four 'social-groups', as he calls the social strata, viz.: the *propriétaires*, the *lavradores*, the large *lavmdores* and the smallholders: The average size of holdings for these groups is 43, 25, 8 and 2.5 hectares respectively.

knowledge of contemporary literary theory and American and French philosophy and contains striking observations, drawn from the application of ideas arising from recent debates, about our understanding of other cultures. And if this was not enough, Maier has also constructed a fascinating account of the textual history of the Hikayat Merong Mahawangsa, in which scholarship and sensibility are wonderfully and yet unobtrusively demonstrated. The principal intention of the account is to illustrate the uses to which the text has been put and the intellectual assumptions underlying each successive edition of the text. In revealing this, however, Maier produces, almost en passant, a striking description of Malay poetics which will alert readers to the many rewarding ways in which classical Malay texts may be read. Although the book is radically innovative within Malay textual studies, many of the general points which Maier makes are familiar to readers of contemporary literary theory, and he would, I am sure, be the last to claim originality for his remarks about the elusiveness of texts in general. Furthermore, Maier does acknowledge the work of those who have earlier brought contemporary literary theory and critical practice to bear on Malay texts and he recognizes a debt to the work of scholars such as Amin Sweeney and Muhammad H. Salleh. This, however, is the first work to bring together all these strands of epistemological reflection and historical scholarship into such a seamless weave.

The work is conveniently divided into chapters, each of which, although contributing to the general argument concerning the intellectual history of Malayistics and loosely pegged to a discussion of the Hikayat Merong Mahawangsa, takes up a specific issue for discussion and criticism. Chapter One, for example, entitled 'A Story of Authority', is about the history of British involvement in Kedah, the different positions taken by officials to Britain's obligations to Kedah, and the way in which the text was manipulated to justify political policy. Chapters Two and Three, on Low and Winstedt respectively, develop these historical considerations in relation, not just to questions of political expediency, but to the context of cultural influences which these two scholars were subject to, from the Scottish Enlightenment through to Tylor and evolutionism. The remaining chapters look more closely at the text and its various transmissions and metamorphoses, but each page of this discussion is full of insight into Malay culture, or at least our understanding of 'Malay culture', his argument being that it is futile to look for correspondence between statements - either in a text or in an academic discussion - and a hypothetical *Ding an sich*.

In a review of this length it is impossible to do justice to the richness of this work and the numerous points for discussion and argument it raises in such an imaginative and stimulating way. Condensed and compressed as they are, the arguments invite response and disagreement: what real evidence is there for the disjunction between scholars like Low and Winstedt? Are designations such as 'tolerant' and 'intolerant' not a little glib? Is there not inconsistency in the invitation to engage in pluralistic discourse while implicitly scorning the preoccupation of earlier scholars? Maier clearly enjoys good arguments, and his work, once it gets the attention it deserves, will provide plenty of them in the years to come in the seminar room and on the printed page.

Edmundo Magaña, *Orión y la mujer Pléyades. Simbolismo astronómico de los indioskaMa de Surinam*, Dordrecht/Providence: Foris, 1988. [CEDLA Latin American Studies Series 44.] 373 pp. ISBN 90 6765 178 8.

NEIL LANCELOT WHITEHEAD

Ethno-astronomy is a burgeoning field of study, to which Magaña's recent doctoral thesis - this volume being an unchanged and partly previously published edition of that thesis - adds an interesting slant. Although the complex calendrical systems of Mexico, for example, have often been referred to, it is unusual to find such an extended treatment of the 'star-lore' of a lowland South American group.

Magaña himself recognizes some of the difficulties inherent in such a research strategy, acknowledging that Carib 'astronomical notions' are 'consistently inconsistent', and thus hardly astronomy in the conventional sense. Nevertheless, he feels that the use of cultural data from right across the Guyana area can illuminate a corpus of cosmological attitudes that then shows features in common with other Amazonian groups, particularly those studied by Lévi-Strauss.

In this schema there is a total identification of cosmological and sociological attitudes, and the adventures of the 'star family' (represented by Orion, the Pleiades, Scorpio and Canis Major) are accordingly duplicated in the subsistence and marriage practices of the Caribs.

However, such a tidy conclusion is only reached on the basis of some assumptions which are philosophically and ethnographically dubious. Most obvious among these is the notion that, while the Guyana area may be said to have become a relatively homogeneous cultural zone, the significance of the historical processes which have induced this increasing social convergence amongst Guyana groups can be deliberately ignored.

At the same time the author, in order to legitimate the analogical use of star-lore from such culturally disparate and temporarily separate groups as the Trio, Wayana, Lokono and Kalinago as a means of fleshing out minimal Carib conceptions, is forced to ignore fundamental cultural contrasts between the Caribs and other groups, such as in their lack of male initiation ceremonies, where this appears to enhance his general arguments.

The origin of this peculiar analytical stance appears to be the philosophical desire to elucidate a 'general conceptual framework' for Carib ideology, although no actual Caribs may have ever possessed such an ideological schema. Given also the epistemological difficulties outlined above, one therefore feels particular agreement with the author when he himself concludes: 'Este libro es también ficción'.

Meyer Fortes, *Religion, morality and the person: Essays on Tallensi religion*, edited and with an introduction by Jack Goody. Cambridge: Cambridge University Press, 1987.

J.J. DE WOLF

This collection of articles is announced as a volume which brings together for the first time in one work Fortes' major writings on religion. However, the editor, Jack Goody, decided not to include Fortes' well-known *Oedipus and Job in West African religion*, and two other essays which have been reprinted in another collection, published in 1970. This omission detracts all the more from the usefulness of the present volume as it is a paperback edition aimed at an individual readership. If one wants to know what Fortes wrote about Tallensi religion, one still has to consult these other publications, which moreover lack a general index providing cross-references, which is one of the attractive features of the collection under review here.

The absence of these essays also makes it more difficult to trace the development of Fortes' thinking on Tallensi religion. Yet, this would be of special interest when one tries to assess the influence of psychoanalysis in this work. Goody informs us that this theme dominates the second half of the book. He expresses the view that the lecture on *Totem and taboo* of 1966, with its deliberate reference back to Freud, heralded a general shift of emphasis to the psychological aspects of religious life. Now, although the last four chapters of this book were originally texts of lectures or papers written after 1966, there are also two chapters in the first part of the book which date from 1974 and 1975 but which lack this emphasis.

However that may be, it could perhaps be argued that the main interest of Fortes' ideas on religion for contemporary anthropologists lies in this very emphasis on psychoanalysis, which plays an important role in the present phase of theoretical reorientation of the discipline (cf. Marcus and Fisher 1986:48-54). But in the opinion of this reviewer this potential relevance is severely limited by Fortes' framework of orthodox structural functionalism, with its neglect of personal experience and individual variability and its emphasis on social function at the expense of cultural meaning. Although Freudian interpretations are shown to fit in with a synchronic description of the functions of ancestor worship in Tallense society, Fortes stresses that he is not proposing an historical or aetiological explanation of ancestor worship (p. 211). Thus the heuristic and explanatory value of psychoanalysis for dealing with creative responses to social change is not considered.

In his reaction to a revision of the concept of segmentary lineages, Fortes called himself 'an unreconstructed positivist empiricist' (Holy 1979: viii). This is in fact very much the position which Fortes takes in the last chapter of this book, where he considers the relation between theology and anthropology. According to him, theologians must *believe*, whereas anthropologists cannot but be *agnostic* if they want to achieve objectivity (p. 288). Fortes did not realize or want to accept that one might equally well argue that the so-called objectivity that anthropologists should strive for is based as much on belief as is the faith of the theologians. For example, it is

difficult not to notice that for Fortes the Tallensi provided a near-perfect example of coping with Freudian dilemmas (pp. 212-214). Such a seemingly objective evaluation is, however, very much based on the prior acceptance of an interpretative scheme.

References cited:

- Holy, L., ed., 1979, *Segmentary lineage systems reconsidered*, Belfast: Department of Social Anthropology, The Queen's University of Belfast.
- Marcus, G.E., and M.M.J. Fisher, 1986, *Anthropology as cultural critique*, Chicago: The University of Chicago Press.